

Filozofie, ekonomie, politologie, sociologie, psychologie, historiografie

MARATHON

2/2015

číslo 129

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka	2
2. Hlavní materiály	3
Filozofický kontext skupinového zla národní terorismus (Jaroslav Šetek)	3
3. Aktuální komentáře	8
Dva odlišné pohledy na Ukrajinskou krizi (Radim Valenčík)	8
Dva odlišné pohledy na Řeckou krizi (Radim Valenčík)	18
4. Příprava druhé ročenky „Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb“	25
Metodologický základ: Překročení hranic neoklasické ekonomie	25
Shrnutí 2014 a výchozí teze 2015	27
Hledání „startovního okna“ pro prokomunikování, ...	
přípravu a realizaci reforem	34
5. Materiály k diskusi	39
Princip tzv. profesní invalidity a snížení věkové hranice	
pro odchod do starobního důchodu u horníků (Jaroslav Šetek)	39

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

Radim Valenčík
jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON
Vychází od listopadu 1996
Registrační značka: MK ČR 7785
ISSN 1211-8591

Redigují:

Vladimír Prorok
e-mail: prorok@vse.cz
Pavel Sirůček
e-mail: sirucek@vse.cz
Radim Valenčík (224933149)
e-mail: valencik@seznam.cz

Redakce a administrace:

Radim Valenčík, Ostrovní 16
110 00 Praha 1

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává časopis Marathon 2/2015. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz
- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (3/2015) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. května 2015.
- Rozsah časopisu je 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu.
- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.

- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

Druhé letošní číslo je věnováno (kromě tradiční části „Hlavní materiály“, do které je zařazen velmi zajímavý článek J. Šetka o filozofických kontextech národního terorismu) zahájení prací na monografii (ročenice) „PERSPEKTIVY A FINANCOVÁNÍ ODVĚTVÍ PRODUKTIVNÍCH SLUŽEB - 2015“.

Připomínám, že pracovní verzi první ročenky jsme uveřejnili ve Zvláštním čísle Marathonu za rok 2014. V tuto dobu byla odevzdána do tisku. Monografie se pokouší o komplexní reflexi současného dění z hlediska příčin hromadění problémů (toho, proč se nacházíme v určitém historickém excesu) a cest jejich řešení.

Nepřekvapí to, že součástí materiálů, kterými zahajujeme její přípravu, je shrnutí výsledků za předcházející rok (tj. toho, co bylo dosaženo při zpracování monografie v roce 2014). Pochopitelně jsou zde i mírně inovované úvodní teze, což mj. ukazuje na to, že ty z loňského roku se poměrně osvědčily.

To, na co chci upozornit jsou, některé netradičně zařazená témata:

1. Především je to třetí část tohoto čísla Marathonu nazvaná „Aktuální komentáře“, která obsahuje analýzu a komentář Ukrajinské krize a Řecké krize s využitím podkladů, které se na danou problematiku dívají z protichůdných pozic. Příslušné materiály jsou příznačně nazvané „Dva odlišné pohledy na Ukrajinskou krizi“ a „Dva odlišné pohledy na Řeckou krizi“. O zařazení této části hned za část Hlavní materiály jsem se rozhodl na základě odhadu vývoje Ukrajinské krize a Řecké krize v roce 2015, tj. v období, kdy budeme druhý ročník monografie připravovat. Na základě analýzy toho, o co jde v dnešní době, jejíž výsledky jsou prezentovány v monografii z roku 2014, lze téměř s jistotou očekávat, že se **v souvislosti s oběma krizemi během roku 2015 několikrát pootevře či dokonce otevře startovní okno k prokomunikování a konsensuálnímu dopracování koncepce reforem, které mohou vyvést země našeho civilizačního okruhu ze současné krize**. Uvedené startovní okno zůstane patrně využito jen částečně či spíše minimálně. Přesto či právě proto bude nutné nadcházející dění bedlivě sledovat a analyzovat. Doba si vyžaduje nosnou a teoreticky vyzrálou koncepci, která se nevznášá ve vzduchoprázdnu, ale je schopna ovlivnit reálné dění. Myslím že oba materiály zveřejněné v této části to dokazují či alespoň ilustrují možnost podstatně užšího propojení mezi vývojem teorie a reálným děním.

2. Teprve návazně je zařazena část věnována přípravě samotné monografie (ročenky). Ale i v této části je nejdříve zařazen materiál spíše filozofického či metodologického charakteru „Metodologický základ: Překročení hranic neoklasické ekonomie“, která (v návaznosti na to, co bylo publikováno v monografii z roku 2014) formuluje trochu jiné pojetí modelu člověka v ekonomii produktivních služeb, než s jakým pracuje neoklasická ekonomie. A to mj. i s ohledem na to, že při přípravě komplexního programu je nutno zvažovat i otázku přirozených lidských motivací, které vedou člověka k tomu, aby se při řešení reálných problémů angažoval. Ukazuje se, že koncepce pojetí člověka v rámci ekonomie produktivní spotřeby umožňuje postihnout i to, co lze nazvat „existenciální dimenzí“.

3. V závěru části věnované přípravě ročenky jsou některé vybrané materiály ilustrující otevírání startovního okna k prokomunikování reforem.

4. Jako samostatný je zařazen jeden z prvních materiálů předložených k diskusi v souvislosti s přípravou 18. ročníku vědecké konference Lidský kapitál a investice do vzdělání.

Příprava monografie, tak jak jsme ji pojali, nabízí možnost k aktivní účasti toho, kdo má zájem jednak co nejpřesněji a nejúplněji pochopit, o co jde v dnešním světě, a jednak se aktivně zapojit do řešení současných problémů v oblasti rozpracování konceptu jejich řešení.

Radim Valenčík, Praha 2. března 2015

2. Hlavní materiály

Filozofický kontext skupinového zla národní terorismus

Jaroslav Šetek

Na počátku byl terorismus s přívlastkem státní. Ten je snad stejně starý, jako je existence státní instituce. Jeho filozofická dimenze v historickém kontextu je předmětem tohoto článku. Teoretické základy této formy skupinového zla lze spatřovat již v myšlenkách ideálního státu antického filozofa Platóna.

Výše uvedenému tvrzení je nakloněn zejména významný filozof kritického racionalismu Karl Raimund Popper. Ten je zásaditý odpůrce ideologií a tzv. technologií sociálního inženýrství směřující ke ztrátě svobody jedince a k totalitním politickým systémům, jejichž nástrojem jsou formy a metody státního terorismu. Jasným svědkem toho je Popperovo dílo Otevřená společnost a její nepřátelé.

Úvod

Každý laik i s minimálními znalostmi společenských disciplín potvrdí, že terorismus je závažný aktuální problém soudobého typu postmoderní společnosti a prolíná se téměř do všech oblastí společenského života (politického, ekonomického, právního apod.). Samotné slovo terorismus lze datovat již v roce 1798 v Dodatku ke slovníku francouzské akademie, a ve stejném roce tohoto termínu využívá Immanuel Kant. [1] V tomto období (vzniku moderní společnosti) však termín „terorismus“ neměl stejný smysl, jaký je mu přisuzován v současnosti. Při interpretaci geneze termínu „terorismus“ je nezbytná jeho prvotní diference mezi základní dimenze - státní a mezinárodní.

Obě výše uvedené formy terorismu jsou projevem skupinového zla. Při sledování současných aktuálních bezpečnostních hrozeb se naše pozornost soustřeďuje na termíny: „džihádismus, islamizace“. Ty jsou zejména provázány s mezinárodním terorismem, který se od počátku třetího tisíciletí stal globálním problémem lidstva. Na počátku teroru v dějinách však byl terorismus s přívlastkem státní.

Výchozí filozofie státního terorismu v pojetí státu jako třídy

Podle tohoto pojetí není stát neutrální vládce, ani kolektivní aparát řízení, ovládaný občany. Je to nástroj v rukou vládnoucí třídy, který ji umožňuje disponovat veřejným přinucením (monopolem na násilí) tak, aby nastolený a rozvíjející se ekonomický systém upevnil její nadvládu. V určitých historických periodách se může vládnoucí třída skládat z koalice, ale vždy zůstává jedinou, která z titulu svého postavení prezentuje daný systém, a tak může potlačovat svými mocenskými prostředky ostatní třídy.

Výše uvedené myšlenky začal rozvíjet společně Karel Marx s Bedřichem Engelsem[2], V. I. Lenin [3] a J. V. Stalin[4]. Jejich pojetí státu je spojeno s třídní diktaturou. Za její typickou formu lze považovat diktaturu proletariátu. Její myšlenka vznikla v polovině 19. století – teoreticky ji vyslovil Karl Marx a Bedřich Engels ve zmíněném Manifestu komunistické strany[2]. Termín diktatura proletariátu slouží k označení přechodného období mezi kapitalismem a socialismem. Označuje se tak období následující bezprostředně po proletářské revoluci, během které dělnická třída pomocí státního aparátu násilně potlačí kapitalistickou třídu a vytvoří socialistickou ekonomickou základnu.

Karl Popper – návod ke státnímu terorismu hledíme u Platóna

Významný představitel moderního proudu liberalismu rakousko-britský filozof Karl Raimund Popper vystupuje ve svých filozofických, sociologických a politologických názorech jako zásaditý odpůrce ideologií směřujících k totalitarismu, včetně marxismu. Na něm odmítá jeho předpoklad objektivní historické nutnosti a možnosti vědeckého společenského předvídání, které je na ní založeno. Jeho vědecký přístup spočívá v obraně otevřeného myšlení a otevřené společnosti. Síla vědy netkví tolik v tom, že se její tvrzení dají dokázat, nýbrž v tom, že musí být formulována tak, aby se dala vyvrátit. Tomu tak je i v jeho nejproslulejším Popperově díle *Otevřená společnost a její nepřítel*. [5]

K rozhodnutí napsat zmíněné dílo dospěl K. Popper v březnu 1938, paralelně v den, kdy se dozvěděl o vpádu nacistického Německa do Rakouska. Psaní trvalo do roku 1943 a zveřejněna byla v roce 1945. Dílo se tak stalo významným impulsem pro analytické zpracování právě poraženého totalitního systému nacismu na straně jedné, a dále expandujícího komunismu na straně druhé. „*Otevřená společnost*“ je podle K. Poppera taková, „...*kteřá uvolňuje kritické schopnosti člověka*“¹ [5], na rozdíl od „*uzavřené společnosti*“. Za uzavřenou společnost považuje „*kmenovou, která „...se podřizovala magickým silám.*“² [5]

V tomto díle se právě problémy „*otevřené společnosti*“ podrobují racionální a vědecké kritice. Za problémy takového společenského spátřuje totalitarismus a hnutí omezující současnou civilizaci, „...*kteřá může být popsána směřováním k lidskosti a rozumovosti, rovnosti a svobodě.*“³ [5] Sociální filosofii, ze které mohou tyto snahy vycházet označuje jako „*historicismus*“. Kritice podrobuje i veliké a uznávané osobnosti dějin filosofie. Jak K. Popper uvádí: „...*má-li naše civilizace přežít, musíme se zbavit zvyku uctívat velké osobnosti. Velké osobnosti se mohou dopustit velkých chyb; jak se tato kniha stačí ukázat, někteří z největších vůdců minulosti podpořili odvčký útok na svobodu a rozum.*“⁴ [5]

Popperova kritika Platóna a jeho filosofie ideálního státu

Sofistický filozof Platón stejně jako před Sokratovský Hérakleitos spatřoval ve společenském vývoji neustálou změnu, která je podle něj neustálou degenerací. Oproti Hérakleitovi však Platón nepovažoval zákon podle kterého se vývoj řídí za neměnný a nezměnitelný. Podle K. Poppera, „...*Platón věřil v obojí: ve všeobecnou historickou tendenci k úpadku a v možnost, že další úpadek v politické oblasti lze zastavit tím, že zastavíme každou politickou změnu.*“⁵ [5] Podle Platóna je ideální stát takový, který je zbaven změny a tím i úpadku. Toto Platónovo přesvědčení pramení podle K. Poppera z toho, že Platón žil v době neustálých politických změn a zvratů, během tyranie i obnovy demokracie, hladomoru a epidemie způsobené Peloponéskou válkou, během které se narodil. Takovou situaci považuje K. Popper za prostředí, ve kterém získává vliv historicismus, a i když Platóna s historicismem a Hérakleitovou filosofií změny spojuje, uvádí, že touto vírou v ideální stát, se od historicismu Platón odchyluje. Oproti historicismu, který považuje daný historický zákon za neměnný, označuje K. Popper Platónův postoj ke společenské skutečnosti za „*sociální inženýrství*“. [5]

Platón přistupuje k hodnocení celé smyslové zkušenosti a tedy i společenské situace skrze svoji teorii idejí. Ty jsou jakési vzory věcí, ale neexistují ani v čase, ani v prostoru, jsou dokonalé a nepodléhají zkáze. Tyto vzory všech věcí jsou reálnější, skutečnější než skutečné věci, jsou věčné. Ideje jsou však s prostorem a časem nějak spojeny, jsou počátkem všech věcí. Protože se věci neustále mění, plynou, není možné o nich říct cokoliv určitého a tedy je i skutečně poznat, poskytuje teorie idejí Platónovi nejen obraz ideálního státu a tak umožňuje vytváření nástrojů k ovlivňování společenské změny, nýbrž „...*umožňuje nejen čisté vědecké poznání, ale také poznání, které by mohlo být aplikováno na svět měnitelných věcí*“⁶ [5] a umožňuje vytvořit nástroje k zastavení společenské změny. Platónův postoj k vědě, podle kterého je jejím úkolem hledat podstatu, jejich skrytou skutečnost, označuje K. Popper jako „*metodologický esencialismus*“.

Vývoj od původního ideálního státu je podle Platóna vždy degenerací. Platón rozlišuje čtyři stupně této politické degenerace: „*po dokonalém státu přichází nejprve „timarchie“ neboli „timokracie“, vláda ušlechtilých, kteří usilují o čest a slávu; po ní následuje oligarchie, vláda bohatých rodin...*“⁷ [5], po oligarchii následuje demokracie, podle Platóna vláda svobody, která znamená nezákonnost a posledním nejhorším stupněm je tyranida.

¹ Popper K. R.: *Otevřená společnost a její nepřítel*. s. 13

² Popper K. R.: *Otevřená společnost a její nepřítel*. s. 13

³ Popper K. R.: *Otevřená společnost a její nepřítel*. s. 13

⁴ Popper K. R.: *Otevřená společnost a její nepřítel*. s. 9

⁵ Popper K. R.: *Otevřená společnost a její nepřítel*. s. 29

⁶ Popper K. R.: *Otevřená společnost a její nepřítel*. s. 37

⁷ Popper K. R.: *Otevřená společnost a její nepřítel*. s. 45

Na otázku, proč tedy i původní ideální stát nakonec podléhá zkáze, odpovídá Platón tak, že by k rozkladu nemuselo dojít, kdyby vládcí původních ideálních států byli školenými filozofy. Příčiny, které způsobují rozklad ideálního státu jsou: „vnitřní svár, třídní boj, podněcovaný sobeckým, zvláště materiálním či ekonomickým zájmem. Timokracie, vláda šlechticů, stav, který je nejbližší ideálnímu stavu, se rozkládá díky nejednotnosti vedoucí patriarchální třídy. Šlechtici se snaží zbohatnout a vzniká konflikt mezi penězi a ctností. Oligarchie, vláda mocných, vzniká tehdy, když je stanovena výše majetku potřebná pro účast na vládě. Demokracie vzniká z nespokojenosti s takovýmto stavem, kdy chudí zvítězí a přemohou bohaté tím, že jim dají rovná práva jako mají oni sami. V Platónově popisu demokracie spatřuje K. Popper nebezpečný a tendenční výklad, který napáchal v dějinách myšlení mnoho škody. Platón... *zतोžňuje svobodu s bezprávím, volnost s bezuzdností a rovnost před zákonem s nepořádkem. Demokraté jsou označováni za rozmařilce a skrbliky, za drzouny, anarchisty, nestoudníky, za zuřivce, za strašné dravce, za ty, kteří ukojují každý svůj vrtoch, kteří žijí pouze pro radovánky, kteří mají nepotřebné a nečisté tužby.*“⁸ [5]

K. Popper tvrdí, že Platónova politická teorie se zakládá na předpokladu přirozené nerovnosti mezi lidmi, přirozené nerovnosti pánů a otroků, moudrých a nevědomých, vládců a ovládaných. Jeho stát se tak zakládá na přirozené konvenci, sociální přirozenosti člověka. Jedinec podle Platóna sám není dokonalý a jedině stát ho zbavuje nedokonalosti. „*Společnost vděčí za svoji existenci lidské přirozenosti, a zvláště její nesoběstačnosti; a jedinec vděčí za svoji existenci společnosti, protože není soběstačný.*“⁹ [5] Z Platónova pohledu je ideální stát podle K. Poppera založen na vyhocených třídních rozdílech, jde o kastovní stát, kde nejvyšší a vládnoucí třída je nadřazena všem ostatní tak, že ji nemohou ohrozit. Jen příslušníci této třídy dostávají vzdělání, politická i jiná práva. Platón rozlišuje tři třídy: „...*strážce, jejich ozbrojené pomocníky či bojovníky, a pracující třídu.*“ [5] Platónův stát je podle něj spravedlivý, ale on chápe spravedlnost jinak. Spravedlnost podle něj není rovnost před zákonem, nebo rovnost šancí či stejný přístup k možnostem, které poskytuje stát. Spravedlnost podle Platóna znamená to, co je v zájmu nejlepšího státu, tedy pro Platónův ideální stát to znamená zastavit všechnu změnu, udržet třídní rozdíly a zamezit mobilitě. Podle K. Poppera to představuje, že „...*Platón zतोžňuje spravedlnost s principem třídní nadvlády a třídních výsad, ...stát je spravedlivý, jestliže vládce vládne, jestliže dělník pracuje a otrok otročí.*“¹⁰ [5] Platón svým postojem podle K. Poppera vystupuje proti rovnostářství, které znamená požadavek nestranného zacházení s občany státu a neuznává žádné přirozené výsady. Svým pojetím spravedlnosti jako plnění zájmů státu jeho jednotlivými součástmi a potlačování rovnostářství, podle K. Poppera potlačuje Platón individualismus. Každý v Platónově státě musí být podřízen vyšší autoritě, chovat se podle jednotného a hromadného principu a plnit zájem státu. Těmito zásadami Platón podle Poppera zaujímá antihumanistický postoj.

Popperova kritika Platónovy teorie státu

Při analýze Platónovi teorie státu používá K. Popper poměrně ostrá slova, která dokládají, že jeho kritika Platóna nemá jen vědecký, ale také osobní ráz. Když mluví o třídním rozdělení v Platónově ideálním státu, používá emotivní vyjadřování: „...*ve skutečnosti existují jen dvě kasty, vojenská kasta – ozbrojení a vzdělání vládců – a neozbrojení a nezdělání ovládaní, lidské ovce... To, že Platón dělí svoji vládnoucí kastu na dvě třídy, na strážce a na pomocníky, aniž by propracoval podrobné podrozdělení uvnitř třídy pracujících, je do značné míry způsobeno tím, že má zájem pouze o vladaře. Pracující, řemeslníci atd. ho vůbec nezajímají, je to jen lidský dobytek...*“¹¹ [5] Dále Popper prezentuje Platóna, jako diktátora, a jeho dílech mluví jako o propagandě, používá pojmy jako „šlechtění“, „panská rasa“, apod. Svoji kritičnost nijak nezastírá: „... *jsem přesvědčen, že Platónův politický program vůbec nestojí mravně výš, než totalitarismus a že je s ním v podstatě totožný.*“¹² [5] „*I když mnohé na Platónově filosofii obdivuji, a to zdaleka ne ty partie, o nich jsem přesvědčen, že jsou sókratovské, nepovažuji za svůj úkol připojovat k nesčetným holdům svůj vlastní. Hodlám spíše zničit to, co je podle mého názoru na jeho filosofii zhoubné...*“¹³ [5] v podobném duchu se nesou všechny další Popperovy analýzy Platónova politického názoru.

Popperova kritika Platónova pojetí politiky

⁸ Popper K. R.: Otevřená společnost a její nepřítel. s. 47

⁹ Popper K. R.: Otevřená společnost a její nepřítel. s. 76

¹⁰ Popper K. R.: Otevřená společnost a její nepřítel. s. 87

¹¹ Popper K. R.: Otevřená společnost a její nepřítel. s. 51

¹² Popper K. R.: Otevřená společnost a její nepřítel. s. 85

¹³ Popper K. R.: Otevřená společnost a její nepřítel. s. 40

K. Popper rovněž kritizuje Platóna za omezení problému politiky, a to v jednoduché otázce: Kdo by měl vládnout? Tato otázka prý už záměrně podle Platóna vede k odpovědi, že „ten nejmoudřejší“ nebo „suverén“. [5] To vnáší do politické teorie zmatek a totalitarismus. Potom tedy je politická moc neomezená a vládce se nepotřebuje u nikoho žádnou oporu. Tato idea je však mylná, neboť i ten největší diktátor se musí ve své moci opírat a spoléhat na různé své pomocníky či instituce. Takovouto otázku lze nahradit otázkou: „*Jak můžeme uspořádat politické instituce, aby špatní a neschopní vladaři nemohli způsobit mnoho škod.*“¹⁴ [5] V tom spočívá podstata „*teorie nekontrolované suverenity*“. Platón se snažil nahradit institucionální problém (jak utvořit a uspořádat instituce na kontrolu vládců a politické moci) problémem personálním (jak vybrat a vycvičit nejlepší vladaře). Tím se však při otázce budoucnosti svého státu tomuto problému vůbec nevyhnul. Svou otázkou po tom, kdo by měl státu vládnout, nejenže Platón vnáší do politické teorie zmatek, ale také znehodnocuje teorii výchovy. Omezuje totiž funkci výchovných institucí při *výběru budoucích vůdců a jejich výchovy k vůdcovství*. [5] Tím Platón zneužívá výchovu, ve které už nejde o vyvinutí kritického myšlení a sebekritiky, ale spíše o výchovu k poslušnosti a zájmu státu. Instituce však nikdy nemohou vybrat toho nejlepšího, protože už z jejich podstaty vychovávají k průměrnosti. Výjimečné postavy, vedou ke konformitě a poslušnosti. Na tomto argumentu se také zakládá Popperova kritika i současných vzdělávacích institucí. Popper uvádí, že výchovné instituce jsou vedeny „...*nemožným úkolem: vybrat ty nejlepší...Tato tendence mění náš vzdělávací systém v závodní a průběh studia v překážkový běh. Místo abychom studenta vedli k zájmu o studium, místo abychom v něm vzbuzovali skutečnou lásku k předmětu a zkoumání, nabádáme jej, aby studoval pro osobní kariéru. Je tak veden získat pouze takové poznání, které mu umožní, aby se dostal přes překážky a tak společensky postoupil.*“ [5] ¹⁵ Toto je podle K Poppera také příčinou neúspěchu Platónovy politické teorie při výběru politických vůdců. V čele Platónova ideálního státu tedy stojí ten nejmoudřejší – filosof. Platónův vůdce – filosof jako jediný dokáže vidět ideu státu a při sestavování zákonů obce a jejím řízení se tomuto ideálu co nejvíce přiblížit. Filosof se také může nejvíce přiblížit ideálu člověka a tento ideál uskutečnit. K Popper v tom spatřuje určité „*rasové šlechtění*“, jehož úkolem je zabránit nebezpečí degenerace. [5] Při svém naplňování ideálu obce může podle Platóna vládnoucí filosof použít i lži a v zájmu státu, který je nejvyšším cílem, oklamávat občany. Takovéto lhaní, jak K. Popper uvádí, je důležité, i v Platónově „*rasové politice*“. [5]

Na počátku filosofie státního terorismu byl tedy Platón

Na reálných faktech nedávné minulosti, ale i současnosti lze poukázat na to, že mnohé Platónovy teorie připomínají moderní formy totalitních států nebo diktátorských režimů. Jako příklad lze uvést eugenická opatření na zlepšení a udržení rasy, národní socialismus, hospodářský komunismus v Sovětském svazu, vláda duchovních elit v některých zemích Latinské Ameriky apod.

Lze konstatovat, že státní terorismus existoval i v dobách tradiční společnosti. Enormně nastartoval s rozvojem moderního typu společnosti, a to projevy aktů, který ve všech svých podobách spatřovaly hlavní cíl. Tím bylo šíření strachu prostřednictvím atmosféry, ve které se převážná většina společnosti bojí jakéhokoli vybočení a stát se další potenciální obětí.

Typickým příkladem státního terorismu při vzniku moderního typu společnosti je vůdčí postava Výboru pro veřejné blaho ve Francii Maximiliena Robespiera z období Velké francouzské revoluce od 5. září 1793 do 28. července 1794 označované jako Jakobínský teror či hrůzovláda. Zmíněné období bylo charakteristické politickým násilím vyvolaným konfliktem mezi soupeřícími stranami girondistů a jakobínů a bylo poznamenáno hromadnými popravami faktických i domnělých nepřátel revoluce odsouzených revolučním tribunálem. Na Robespierovy praktiky navazovali další diktátoři 20. století, a to z levého i pravého politického spektra. Těmi byli zejména V. I. Lenin, J. V. Stalin, Mao Ce-Tung, Pol Pot a A. Hitler. „Technologie teroru“ těchto diktátorů prostřednictvím poprav, koncentračních táborů, nucených prací přerůstaly i jejich národní hranice. Tomu plně svědčí režim nacistické okupace či politické procesy v satelitech Sovětského svazu, tedy i v tehdejší Československu (zejména na přelomu 40. a 50. let).

Zejména v druhé polovině dvacátého století začínají některé země s vládou státního terorismu (zejména Sovětský svaz a někteří členové jeho bloku) využívat teroristických organizací k prosazování svých zájmů v mezinárodním měřítku. V některých případech byly dokonce přímo samotnými státy založeny "loutkové" teroristické organizace, jejichž úkolem je hájit zájmy daného státu na domácí nebo regionální úrovni. V jiných případech státy sponzorují již existující organizace, s nimiž je pojí společné cíle.

Z výše uvedených důvodů je zřejmé, že národní terorismus přispěl k rozvoji mezinárodního. Ovšem pojetí a definice terorismu s přívlastkem mezinárodní nejsou jednoduchá a jednoznačná. První názorové rozdíly se projevíly již v diskusích ve Zvláštním výboru pro mezinárodní terorismus po roce 1973, kdy mnohé státy měly odlišné názory na pojmové vyjádření mezinárodního terorismu. Rozdílně definují tento termín právní obory,

¹⁴ Popper K. R.: Otevřená společnost a její nepřátelé. s. 114

¹⁵ Popper K. R.: Otevřená společnost a její nepřátelé. s. 126

společensko vědní disciplíny (sociologie, politologie, psychologie, právo, kriminologie, viktimologie apod.) a akademické kruhy.[1]

Závěrečné zhodnocení

Existují nesporné důkazy o tom, že s rozvojem moderního typu společnosti rostl národní terorismus do šířky i hloubky ve všech oblastech společenského života. Plně zneužíval inovací za účelem násilné změny společenského systému v národních *dimenzích*. *Zásadně nikdy prioritou národního terorismu nejsou ekonomické cíle* – profity, ale politická moc. [1] Na straně druhé ekonomické dopady národního terorismu mohou být rozsáhlé. O tom svědčí historická fakta

Bez ohledu na historickou genezi, rozdílné definice a formy národního terorismu lze toto zlo charakterizovat společným jmenovatelem. Tím je užití násilných metod, včetně psychického teroru proti hodnotám lidského života. Teorii hodnoty lidského života formuloval počátkem 19. století francouzský ekonom Jean-Baptiste Say, podle kterého ztráta lidského života znamená ztrátu bohatství země. [6]

Seznam použitých zdrojů:

- [1] Šetek, J.: *Ekonomické a sociální dopady skupinového zla terorismus*. *Marathon*, 6/2007, č. 78.
- [2] Marx, K. a Engels: *Manifest Komunistické strany*. Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1985.
- [3] Lenin, V. I.: *Stát a revoluce: marxistické učení o státu a úkoly proletariátu v revoluci*. Vyd. 1. Praha: Otakar II., 2000.
- [4] Stalin, J. V.: *Otázky leninismu*. Praha. Svoboda, 1949
- [5] Popper K. R.: *Otevřená společnost a její nepřátelé*. Praha, Oikoymenh, 1994
- [6] Say, J. B.: *Traite d'conomie politique*. Paříž, 1803.

3. Aktuální komentáře

Dva odlišné pohledy na Ukrajinskou krizi

Radim Valenčík (s podstatným využitím podkladů)

V posledních únorových dnech tohoto roku vyšly dva velmi dobře zpracované články na téma ukrajinská krize, její příčiny, role velmocí (Spojené státy, Rusko, EU) a co bude dál. Jeden psaný z „protiputinovských“ a druhý z „proputinovských“ pozic. Oba by si měl přečíst každý, kdo si chce na dění na Ukrajině a jeho souvislosti udělat vlastní názor. Uvedu s vloženými poznámkami oba články. Návazně se pokusím zformulovat, co lze očekávat z hlediska otevření startovních oken pro prokomunikování a přípravu těch reforem, které by měly vyvést současný vývoj ze slepé uličky.

Texty obou článků uveřejňuji proloženě, menším písmem a modře (aby bylo zřejmé, co je text článků a co moje poznámky). Nejdůležitější zvýrazňuji tučněji podtržením. Svě komentáře vkládám za příslušné odstavce.

K. Hlaváček: Rusko křísí iracionální geopolitiku územní expanze

Nezbývá než doufat a zasazovat se, aby toto ostří uzavírající se společnosti nepořezalo příliš velký počet lidí. Rusko jde opačným směrem, než se po druhé světové válce vydalo Německo.

Několik desetiletí se zdálo, že specifický typ geopolitiky, jejímž hlavním znakem je územní expanze prostřednictvím namířené hlavně, v Evropě pozvolna mizí. Zatímco se mezinárodní vztahy na tomto kontinentu se až do 20. století mohly psát jako dějiny takové geopolitiky, v uplynulých desetiletích se situace změnila.

RV: To je nepochybně pravda, tím spíš je potřeba hledat odpověď na otázku, proč došlo ke změně. I když expanzi vlivu „prostřednictvím namířené hlavně“ (např. humanitárního bombardování) už Evropa zaznamenala ještě před ukrajinskou krizí – mám na mysli aktivní roli Spojených států a NATO při rozpadu Jugoslávie.

Možná poslední, skutečně velkou územně expanzivní válkou byla druhá světová. Po ní se začaly v Evropě mezinárodní vztahy měnit – hlavním procesem v jejich dějinách se stávala stále užší mírová spolupráce v rámci Evropské unie, která úspěšně nahradila vojenskou expanzi.

Také v politice evropských zemí vůči těm neevropským se postupem času dostal do popředí názor, že další území znamená zvýšené náklady – ať už finanční, které přináší například organizace správy na daném území, nebo morální, spojené s tím, že státy vyznávající agendu lidských práv si udržují vazaly.

RV: Jeden z nejcennějších momentů článku. Rozšíření území kontrolovaného cizí mocností v současném světě, zejména pokud není přímo podporováno velkou většinou obyvatel příslušného území, znamená velké ekonomické náklady, které se (pokud obyvatelstvo k vlivu uplatňovaného z cizího území začne mít negativní vztah) mění v ekonomicky neudržitelnou situaci. Příklad Afganistánu či Iráku je dostačující.

Koloniální velmoci – například Velká Británie, Francie či Belgie – se v průběhu dekolonizace začaly svých pracně a drazě nabytých území do určité míry samy zbavovat. Nešlo o nahodilý vývoj, ale o trend – snaha o dobytí nových, již obydlených území a jejich přičlenění k vlastnímu teritoriu je totiž nejen nemorální, ale i iracionální, protože náklady na takovou expanzi v současnosti téměř vždy přesahují výnosy.

Snaha o dobytí nových, již obydlených území a jejich přičlenění k vlastnímu teritoriu je nejen nemorální, ale i iracionální, protože náklady na takovou expanzi v současnosti téměř vždy přesahují výnosy

Vždy tomu tak nebylo. V minulých stoletích se politika zaměřovala na územní expanzi i proto, že mohla přinést výrazně více než dnes. Odklon od ní způsobilo mnoho faktorů – přerušení hospodářského, kulturního a komunikačního propojení světa v důsledku vojenské agrese, negativní postoj mezinárodního společenství k takovým zásahům a v neposlední řadě i pokles významu území, ač se státy stále vyskytují teritoriálně (a zřejmě nadále budou) – a souvisí i s nárůstem významu ekonomiky a technologií.

RV: Ano. Nezbývá než souhlasit.

Dnes lze za jednu z velmocí považovat v globálním měřítku územně malé, ale hospodářsky výkonné Německo. Za regionální mocnost pak Izrael, stát o velikosti Moravy, který se navzdory obklopení vůči němu nepřátelskými a několikrát většími státy dokázal prosadit nejen díky podpoře USA, ale i technologicko-vojenské převaze. Ani jeden z těchto dvou států nepotřebuje ke svému postavení území o velikosti Sibíře, ale především fungující tržní ekonomiku.

Nejvýznamnějšími faktory snižujícími význam expanzivní geopolitiky ale možná nejsou tyto vnější, ale vnitřní, jež výstižně popsal rakousko-britský filozof Karl R. Popper (1902–1994) ve své dvoudílné knize *Otevřená společnost a její nepřítel*. V otevřené společnosti se politika utváří v racionální diskusi vycházející ze zkušenosti, nikoli výzvami k vášním nebo slepou aplikací zvyků. Pro Poppera to představuje vyloučit iracionalitu a v historickém kontextu druhé světové války se pak především vyhnout nacionalismu – například nevyzýváním k mytické národní velikosti a osudové předurčenosti či nepoužíváním představ o mystické sounáležitosti s půdou a krví. Popper se domníval, že jen společnost, která se zbaví iracionálních představ a jejím základem se stanou racionální argumenty, bude schopná vývoje a pokroku a oprostí se od násilných územních expanzí.

V otevřené společnosti se politika utváří v racionální diskusi vycházející ze zkušenosti, nikoli výzvami k vášním nebo slepou aplikací zvyků.

Dnes, kdy se západní společnosti skutečně značně otevřely, vidíme i meze a nedostatky Popperova myšlení – otevřené společnosti mají vnitřní systémové problémy, s nimiž nepočítal, například ty, na které poukázali ve své společné knize *Dialektika osvícenství* němečtí filozofové Theodor W. Adorno (1903–1969) a Max Horkheimer (1895–1973).

Podstatné však je, že se otvírající se evropské mocnosti skutečně oprostily od tragických násilných územních expanzí. Tato proměna přitom nesouvisí pouze s tím, že si slabnoucí evropské státy už nemohou vojenskou územní expanzi dovolit, ale zejména s tím, že otevřené evropské společnosti takovou politiku odmítají, protože ji považují za iracionální a nemorální.

Jinak je tomu v případě Ruska. To ani ani po rozpadu sovětského impéria – dekolonizaci, kterou ruský prezident Vladimir Putin interpretuje jako zásadní chybu – trend omezení územní expanze nezachytilo a poté, co se po turbulentních devadesátých letech konsolidovalo, se začalo vracet ke geopolitice prosazované Sovětským svazem.

RV: No a tady začíná (alespoň podle mého názoru) ztráta korektnosti i logiky doposud poměrně racionálně zpracovaného článku. Rusku (současné politické reprezentaci Ruska) se připisuje určitá idiocie bez dostatečného zdůvodnění. Ale možná, že bude následovat vysvětlení podtrženého a tučně zvýrazněného textu dále. Tak čtème.

Rusko systematicky vytváří okolo svého území nárazníková území, která z velké části nebo zcela kontroluje, aniž by ho zajímaly náklady

RV: První, velmi pozoruhodné tvrzení. Přinejmenším by stálo zato odpovědět si na otázku, zda je to projev expanze či vynucené obrany. Co bylo dřív – snaha vytvářet „nárazníková území“, nebo systematické posouvání ofenzivních zbraňových systémů k hranicím Ruska? Ale pojďme dál.

Rusko nezahájilo hospodářskou modernizaci a stále se domnívá, že svou moc ochrání či zvětší ovládnutím strategických území, čímž zabrání, aby se jich zmocnil údajný nepřítel – zejména NATO, ale zřejmě i Evropská unie. Racionální přístup, podle kterého dobytí nového území představuje náklady, jež evropské státy nejsou ochotné nést, přičemž dávají přednost mírové spolupráci, do Ruska nedorazil. Totéž platí pro morální sebereflexi, jež je výrazná zejména v Německu.

RV: Není zcela korektní (resp. vypadá to spíše, že je to projevem záměrné snahy o sugerování závěru) spojovat tři věci:

- Problémy Ruska s odstartováním „hospodářské modernizace“. To je nesmírně náročný úkol, zejména po zkušenosti z období jelcinovské výprodeje. A Rusko s jeho řešením má vážné problémy.

- Velmi sporné téma „morální sebereflexe“ – doufám, že autor nemyslí plnou revizi toho, co se odehrálo v souvislosti s nástupem Hitlera k moci. Z tohoto hlediska si nejsem jist, zda míra tolerance současné politické reprezentace Německa vůči uctívání symbolů spolupráce s hitlerovským Německem, které jsou současně symboly genocidního nacionalismu, ze strany současného vedení Ukrajiny, ale i některých pobaltských států je tím, co lze označit za příklad „morální sebereflexe“.

- A především pak tvrzení o iracionalitě Ruska.

Ale podívejme se dál, jaké argumenty ve prospěch toho, že se Rusko nikoli z vnucených obranných důvodů snaží o vytvoření určitých nárazníkových zón, ale z důvodů ztráty iracionality (proto, že si jeho představitelé nepřičítají K. Poppera).

Rusko, spíše s expanzivním než sebeobraným záměrem, křísí starou geopolitiku, jejímž důsledkem jsou jeho vojenské zásahy v Abcházii a Jižní Osetii, na Krymu či ve východní Ukrajině. Rusko systematicky vytváří okolo svého území nárazníková území, která z velké části nebo zcela kontroluje, aniž by ho zajímaly náklady –

například zmařené lidské životy, krizi důvěry mezi státy, gigantické finanční prostředky spojené se správou dobytého území, výkyvy rublu, odchod investorů či sankce. Území je pro Rusko důležitější.

Rusko dnes v Evropě obnovuje starou geopolitiku a jde opačným směrem, než se po druhé světové válce vydalo Německo a doporučoval Popper. Rusko se neotvírá, ale uzavírá. Když bývalý šachový mistr světa Garry Kasparov v roce 2002 v rozhovoru s Markem Ebenem varoval před Ruskem, protože stále používá sovětskou hymnu, v níž jen změnilo slova, málokdo si uvědomoval, nakolik jsou v lidské mysli zakořeněné symboly.

RV: Ať mně autor promine, ale toto jsou opravdu žvásty z hlediska klíčové otázky, čím je vytváření „nárazníkových zón“ vyvoláno. Tady měl pracovat autor s fakty, což nedělá.

Ke staré imperiální slávě Ruska ale odkazuje nejen melodie, ale i nová slova staronové hymny: „Od jižních moří až do polárních krajin táhnou se naše lesy a pole...“ Tento odkaz nyní Putin křísí, protože jím chce stmelit Rusy a obnovit postavení ruské velmoci. Princip mystické sounáležitosti s národem, uzavření se rozumu a argumentaci, který je v ruském případě založen na územní velikosti, má podle Putina ještě jednou v dějinách ukázat svou sílu.

Rusko, jež neprošlo osvícenstvím, osvícence Karla R. Poppera neslyší a stmeluje se proti nepříteli, který je do značné míry imaginární

Popper upozorňoval, že uzavírání společnosti bylo příčinou největších dějinných tragédií. Rusko, jež neprošlo osvícenstvím, však osvícence Poppera neslyší a stmeluje se proti nepříteli, který je do značné míry imaginární. Dle některých analytiků tato forma geopolitiky nebyla ani v Evropě dosud překonána a mezinárodní vztahy stále částečně fungují na jejím základě.

Zejména proto, že ruský vůdce se snaží získávat politické body uzavíráním své společnosti, kříšením nebezpečných iracionálně-mystických sil skrytých v ruské tradici. To však nic nemění na tom, že tento princip byl překonán, a tudíž Putin kráčí vstříc prohře. I běžní ruští obyvatelé, částečně zřejmě zastrašení a zčásti mobilizovaní starou imperiální ideologií, totiž ponosou náklady, které Putin ve jménu slávy národa či vlastní opomíjí.

RV: Opět prázdnota argumentů.

Společně s těmito náklady – pokud se nepodaří vybičovat ruský nacionalismus do extrému – pak poklesne dosud až neuvěřitelně vysoká Putina popularita, v důsledku čehož může jeho režim zkolabovat. V dlouhodobé perspektivě se pak projeví neuskutečněná hospodářská modernizace, bez níž dnes žádný stát nemůže aspirovat na velmocenské postavení. Rusko neuskutečnilo morální sebereflexi, nepochopilo své vztahy s EU a NATO ani nerespektuje směr, který by mohl do budoucna udržet jeho velmocenské postavení, a kráčí ve jménu velmocenské aspirace nejen k sestupu, ale i k ponoření se do negativních rysů své povahy.

Když nedávno americký týdeník Forbes označil Putina za momentálně nejmocnějšího muže na světě, velmi se mýlil. Putin možná v současnosti určuje politickou agendu, ale současně je jeho moc do budoucna značně nejistá a balancuje na ostří nože. Nezbyvá než doufat v to a zasazovat se o to, aby toto ostří uzavírající se společnosti nepořezalo příliš velký počet lidí.

RV: Opět si lze – alespoň jako alternativu – položit otázky:

- Je současná podpora současné vládnoucí moci v Rusku projevem „vybičovaného ruského nacionalismu“, nebo realistického pocitu ohrožení, který se opírá o reálná fakta a reálné děje?

- Rusko „nepochopilo své vztahy s EU a NATO“, nebo naopak moc dobře pochopilo, kam je EU a NATO tlačeno těmi, kteří ovládají Spojené státy?

Bohužel o tom v článku moc nenajdeme, přesněji řečeno autor se tomu zcela zjevně vyhýbá. Raději plete dohromady věci, které spolu příliš nesouvisejí. Tím ovšem vystavuje určitý obrázek sám sobě.

Zdroj: http://ceskapozice.lidovky.cz/rusko-krisi-iracionalni-geopolitiku-uzemni-expanze-f9a-/tema.aspx?c=A150223_173507_pozice-tema_lube#utm_source=email&utm_medium=text&utm_campaign=lidovky.directmail

„Proputinovský“ článek – R. Iščenko (prezident Střediska strategických analýz a prognóz): Kam a proč míří Putin (kráceno a pro potřeby krácení mírně upraveno, odkaz na celý text v originále je za článkem)

Internetoví Talleyrandi a Bonaparti to někdy vidí jinak, situace na Donbasu a celé Ukrajině je však jen jedním úseků globální fronty. Válka je pokaždé až ten úplně poslední, drsný argument. Je spojen se značným rizikem. To, oč kráčí, přitom samotnou válkou nikdy nezačíná a válkou ani nekončí. Válka je přechodnou etapou v situaci, kdy kompromis není možný, povoláním vytvořit nové podmínky, v nichž kompromis možný bude anebo jeho potřeba díky tomu, že jedna ze stran konfliktu zmizí ze scény, odpadne.

I proto nebyvají zdaleka „všechna politická rozhodnutí srozumitelná obyvatelstvu, ani vojákům“. Například „pruský kancléř (a později kancléř Německé říše) Otto von Bismarck – navzdory naléhání krále (a budoucího

císaře) **Wilhelma I.** i žádostem pruské generality – si za **rakousko-prusko-italské** války v roce 1866 okupaci **Vídně** dokázal odpustit a měl naprostou pravdu“. Právě tím totiž „urychlil uzavření míru podle pruských podmínek a dosáhl navíc toho, že se **Rakousko-Uhersko** už doživotně (až do svého zániku v roce 1918) stalo mladším partnerem Pruska a pak Německé říše.

Směrodatné je tak to, oč konkrétně jde politikům, jak vidí podmínky poválečného kompromisu. Teprve na této bázi lze porozumět, proč bojové operace nabyly právě daného rázu (vleklé občanské války a periodických příměří) nejen na **Ukrajně**, ale i v **Sýrii**.

Názor **kyjevských** politiků nás nemá proč zajímat – ti totiž už o ničem nerozhodují. To, že je země řízena zvenčí, se už ani netutlá, a to, zda jsou ti ministři **Estonci** nebo **Gruzínci**, je úplně jedno – **američtí** jsou tak jako tak. Stejně mizivou váhu má, co o budoucnosti soudí lídři **Doněcké** a **Luhanské lidové republiky**. Obě existují díky **ruské** podpoře, a dokud je Rusko podporuje, jeho zájmy musí být garantovány. V sázce je toho příliš moc na to, aby se čistě o své vůli rozhodovali **Zacharčenko**, **Plotnickij** či kdokoli jiný.

RV: Tady si dovolím první komentář. Autor otevřeně (řekl bych cynicky) říká, jak to vidí Rusko. Politika, kterou si dovolím nazvat „přehlížení zájmů malých“ není podle mě ta nejlepší.

Uvedu jeden z důvodů. **Když civilizace stojí před nutností uskutečnit zásadní proměny, zlomit setrvačné trendy, projeví se to zprvu tím, že vyvstane nečekaně a nově řada problémů, se kterými si nikdo po určitou dobu neví rady. A tak velcí a silní místo hledání řešení přenášejí své problémy na ty menší a slabší. O to více se pak problémy vyhrotí. Nakonec je nutné najít klíč k řešení prapůvodu toho, kde problémy vznikly. A to může někdy vzejít právě od těch menších, kteří problémy na své kůži pocítují v důsledku výše řečeného více a intenzivněji.**

K tomu jsem před nedávnem napsal dvojici článků, za kterou jsem sklídl určitou kritiku ze strany těch, kteří Rusko a Putina nekriticky uctívají. Nemyslím, že by to byl ten správný postoj (tedy to nekritické uctívání). Zde jsou uvedené články:

<http://radimvalencik.pise.cz/1782-jake-reformy-a-proc-268-co-chybi-putinovi-1.html>

<http://radimvalencik.pise.cz/1783-jake-reformy-a-proc-269-co-chybi-putinovi-2.html>

Ale dobře, že autor (R. Iščenko) položil karty na stůl. Alespoň víme, s kým máme co do činění.

Na **EU** záviselo mnohé jen do konce loňského léta, kdy bylo válce stále možné předejít či ji zarazit na samém počátku. Tehdy by tvrdá, principiálně protiválečná pozice Evropské unie přišla právě včas, umožnila by americké kroky, rozněčující válku, blokovat a učinila **EU** samostatným a důležitým geopolitickým hráčem. **EU** však tuto možnost promarnila a zachovala se jako věrný vazal **USA**. V důsledku toho je dnes Evropa na hraně vnitřních otřesů a nic nebrání, aby ji v nejbližších letech stihl osud **Ukrajiny**, o to však s větším rachotem i potoky krve i menším výhledem, že se v dohledné budoucnosti vše srovná (protože kdosi přijde a udělá pořádek).

RV: Tady se obávám, že má R. Iščenko hodně pravdy. Především v tom, že naprosto selhala současná eurorepresentace. Dokonce i hrozba autodestrukce EU formou importu Majdanu je namístě. A nezdá se mi, že by snaha o import Majdanu byla dílem Moskvy a že by na tom měla Moskva zájem.

EU má dnes na vybranou ze dvou možností – buď zůstat americkým rukojmím, nebo se přimknout k Rusku. V závislosti na té, již zvolí, to odnese buď jen lehkým leknutím (z toho, že část periferie odpadne a některé země projdou fragmentací), anebo se zhroutí do kolapsu. Úměrně neochoté evropských elit se s Amerikou rozejít je však kolaps téměř fatální.

Nás musí z podstaty věci zajímat názor dvou velkých hráčů, určujících konfiguraci globální fronty a střetávajících se o vítězství ve válce nové generace (Třetí světové válce síťových center). Těmito hráči jsou **USA** a **Rusko**.

RV: Opět cynický pohled Ruska. Ale asi relativně poctivě míněný. Podle mě autor podceňuje vnitřní síly té části Evropy, která spadá pod EU. Dnes nejde jen o geopolitickou šachovnici (to by měl R. Iščenko více pravdy), ale o hledání realistických východisek z globální krize. A nejsem si jist, zda Rusko, kterému je vnuceno to, aby se opíralo o své velmocenské postavení (a trochu je do něj sebezahledněné), je zemí dostatečně připravenou na hledání příčin současných problémů a cesty z nich. Proto se domnívám, že právě u nás v EU je třeba bedlivě sledovat, co se odehrává, a využít to, co nazývám „startovní okno

k prokomunikování a realizaci reformem“. Podobných příležitostí, jaké se nabídlly a snad i nabízejí v souvislosti se spory o program Syriza, bude ještě víc.

Polize USA je srozumitelná a průzračná. Ve druhé polovině 90. let Washington definitivně promarnil šanci v tichosti reformovat ekonomiku studené války, a vyhnout se tak nevyhnutelné krizi systému, jehož rozvoj je limitován konečností planety Země a všech jejích zdrojů, včetně těch lidských, což bylo ovšem v rozporu s potřebou donekonečna zvyšovat emisi dolarů a jejich masu v oběhu.

RV: I R. Iščenko míchá více věcí dohromady. Problém omezenosti zdrojů na naší planetě a problém vyplývající z monopolní pozice Spojených států při financování svého dluhu jsou zcela odlišné problémy.

Problém zdrojů je nutné řešit přechodem na nový typ růstu (viz mé články o tom, co chybí Putinovi, na které odkazuji). Problém obrovské síly Spojených států dané možností neomezeně si tisknout dolar a mezí, na které dnes tato možnost naráží, je problémem mnohem konkrétnějším.

Jen co Rusko dalo najevo své právo rozhodovat se samostatně, střetu s USA se už vyhnout nedalo. Teď už mohly agonii systému USA, okrádajícího zbytek světa, prodloužit napřed jen země třetího světa, pak potenciální konkurenti, potom spojenci a ve finále i nejbližší přátelé. Ta loupež však může pokračovat, jen dokud jsou USA světovým hegemonem a o této hegemonii není pochyb. A právě proto od momentu, kdy Rusko deklarovalo své právo se samostatně politicky rozhodovat (byť jen v regionální, nikoli globální dimenzi), nemohlo k jeho střetu s USA nedojít. A tento střet už pokojným kompromisem uzavřít nelze.

Pro USA se však kompromis s Ruskem rovná dobrovolné rezignaci na hegemonii. A s ní nutně i rychlé systémové katastrofě (nejen ekonomické a politické krizi, ale paralýze státních institucí a zneschopnění státu plnit své funkce, tedy nevyhnutelnému rozvalu). Pokud vyhrají USA, čeká systémová katastrofa Rusko. Po takové 'vzpouře' jeho vládnoucí třída ztrestají likvidace, vězení a konfiskace, eroze státu, anexe jeho významných teritorií a likvidace jeho vojenské síly.

RV: Autor má z podstatné části pravdu. Setrvačný způsob uplatňování současné geopolitické moci ze strany Spojených států není trvale udržitelný, přesněji je v krizi a ta se projevuje tím nejjednodušším způsobem – snahou o „zastírající expanzi“.

„Zastírající expanze“ má však ještě jeden, a to mnohem důležitější rozměr. Ten, který odpovídá na otázku, proč se „viditelné“ mocenské elity jak ve Spojených státech (Obamova administrativa i on sám), tak v EU (současná eurorepresentace včetně selhávající A. Merkelované) chová tak, jak se chová. To je dáno ovládnutím institucionálního systému uvedených celků tím, co nazývám struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad. Tomu se věnuji dost v jiných příspěvcích, takže nebudu dále rozšiřovat. Role těchto struktur mj. vysvětluje i to, proč současná eurorepresentace selhala.

Pokud Rusko nedocení vliv a roli těchto struktur, bude neustále překvapováno mírou agresivity ze strany EU, se kterou nepočítalo. A **současně neuvidí ani příležitosti**, které se pro jeho politiku nabízejí tím, že současné globálně i lokálně sdílené základní ideové paradigma vyjednávání vlivu uplatňovaného prostřednictvím struktur založených na vzájemném krytí je v krizi.

K tomu viz např: <http://radimvalencik.pise.cz/2070-reformy-16-cteci-prizma-soucasneho-deni.html>

*Tím víc třeba porozumět tomu, čeho hodlá dosáhnout ruské vedení, konkrétně prezident **Vladimír Putin**. Poněvadž válka potrvá až do vítězství a všechny přechodné dohody třeba chápat jen jako dočasná příměří – time-out, nezbytný k nabrání nových sil, mobilizaci nových zdrojů a hledání dalších spojenců.*

Rozumět právě Putinově strategii a taktice třeba s ohledem na strukturu ruského mocenského systému. Není, jak leckdo tvrdí, autoritářský, nýbrž založený na autoritě (ne avtoritarna, no avtoritetna). Nestojí na legislativně zakotvené moci vrcholného představitele, nýbrž na autoritě člověka, stojícího v čele, který ten systém vybudoval a nutí efektivně fungovat.

Putin sám se za patnáct let, kdy stojí na špičce mocenské pyramidy, snažil – nehledě na složité vnější i vnitřní podmínky – roli vlády, zákonodárného sboru a dokonce územních orgánů maximálně posílit. Už proto, že žádný politik nevládne věčně, a klíčovým atributem stability systému je zajištění politické kontinuity nehledě na to, kdo konkrétně je u moci. Dosáhnout plné autonomie řízení (jeho potence fungovat bez prezidentské supervize) se zatím žel nepodařilo. Putin je i nadále klíčovým článkem systému právě proto, že důvěru populace magnetizuje právě on osobně, a to v době, kdy se sám systém (v podobě státní moci a jednotlivých institucí) těší důvěře mnohem menší.

Putin vedl Rusko patnáct let akurátně k renesanci v podmínkách americké hegemonie ve světové politice. Značných možností Washingtonu ovlivňovat i vnitřní politiku samotného Ruska. Tím exaktněji musel chápat, jaký boj vede a s kým. Jinak by se tak dlouho neudržel. Uroveň konfrontace, již Rusko ve vztahu k USA připouštělo, rostla velice pomalu, do jisté doby v podstatě nepozorovaně.

RV: Podle mého názoru je to, co R. Iščenko píše, celkem věrný obraz toho, o co se V. Putin snažil – maximálně oddálit přímou (dosud nevojenskou) konfrontaci mezi Ruskem udržujícím si svou pozici (se všemi problémy, které má) a Spojenými státy, které se potýkají s vážnými problémy udržitelnosti svého vývoje a své pozice. V. Putin patrně hrál roli blízkou Kutuzovovi – oddálit konfrontaci co nejdéle.

Na první pokus o barevný převrat na Ukrajině v letech 2000 – 2002 ('kazetový skandál', 'kauza Gongadze' a akce 'Ukrajina bez Kučmy') Rusko nereagovalo vůbec. Svě alternativní stanovisko sice avizovalo, aktivně do dění však nevstupovalo ani během převratů v Gruzii v listopadu 2003 – lednu 2004 a na Ukrajině v listopadu 2004 – lednu 2005.

Proti americkému spojenci (Gruzii) nasadilo vojska teprve v roce 2008 v Osetii a Abcházii. V roce 2012 ruská plavidla dávala najevo připravenost ke konfrontaci s flotilami USA a jejich spojenců v Sýrii. V roce 2013 Rusko zahájilo preventivní ekonomické kroky proti Janukovyčově režimu, a přispělo tak k odhalení škod, k nimž by vedl podpis asociačních dohod.

Putin dávkoval v každé konkrétní fázi míru konfrontace s Amerikou po hranici, již bylo Rusko s to ustát. Ukrajinu Moskva před převratem zachránit nemohla – pro samu podlost, zbabělost a hloupost těch, kdo stáli sami v jejím čele (nejenom Janukovyče, ale každého z nich bez výjimky), po únorovém ozbrojeném převratu v roce 2014 v Kyjevě však s Washingtonem do otevřené konfrontace vstoupila. Jestliže až dosud se konflikty střídaly s obdobími zlepšení vztahů, od počátku roku 2014 se rusko-americké vztahy zhoršily razantně a téměř okamžitě dosáhly bodu, jehož překročení by v předjaderné éře vedlo k vyhlášení války automaticky.

RV: S tím lze celkem souhlasit.

Pokud si dnes Rusko, co do stupně konfrontace, meze už neklade, znamená to, že Putin dospěl k závěru, že ve válce sankcí, válce nervů, válce informační, občanské válce na Ukrajině i válce ekonomické je Rusko už s to vyhrát. Putin už s vítězstvím počítá. A právě proto, jak pečlivě své kroky připravuje a snaží se předvídat všechny nečekané momenty, lze usoudit s jistotou, že když se ruské vedení rozhodlo USA už neustupovat, disponuje zárukou, že vyhraje, dvojí, ne-li trojí.

RV: No – mně to spíš připomíná Borodino. Tam byl Kutuzov dotlačen míněním vládnoucích elit tehdejšího Ruska k vojenskému střetu proti své vůli. Pozici Ruska bych ve střetu, který nastal nyní, nepřeceňoval.

Rozhodnutí vstoupit s Washingtonem do konfliktu nepadlo až v roce 2014, ani 2013. Výzvou, již USA nemohly ponechat bez trestu, byla už válka 8. 8. 2008. V letech 2008 – 2010 však byl potenciál zdrojů USA (nejen vojenský či ekonomický, ale komplexní) výrazně větší, než dnes - a potenciál Ruska oproti současnosti mnohem menší. Hlavním úkolem tak bylo dosáhnout, aby předmět sporu narůstal jen pozvolna, a nikoli explozivně. Zatímco otevřenou konfrontaci, kdy jdou masky dolů, tak jako dnes, a všem dochází, že válka už začala, bylo třeba odložit, jak to jen šlo. A v ideálním případě ji nedopustit vůbec.

RV: Cenný pohled do kuchyně moci. R. Iščenko se hlásí k tomu, že představuje více „optimistické“ či spíše více „jestřábí“ křídlo ruské politiky.

USA každým rokem slábnou, zatímco Rusko roste. Trendy to byly objektivní, zastavit je nešlo a dalo se predikovat s jistotou, že k období 2020 – 2025, aniž na jakoukoli konfrontaci dojde, bude s americkou hegemonií konec. A USA tak už nebudou řešit, jak vládnout světu, ale jak se spasit před vnitřní katastrofou.

RV: Přílišný optimismus a dost nezodpovědný pohled na věc. (Ale to je jen můj odhad.)

I proto je další Putinovou prioritou udržet mír či aspoň zdání míru co možná nejdéle.

Poněvadž právě mír je objektivní výhodou pro Rusko dosahující, aniž by je to stálo gigantické náklady, téhož politického výsledku, avšak za celkově značně příznivější situace ve světě.

Tak jako se v podmínkách míru v Donbasu kyjevská junta zhroutila sama, není za podmínek globálního míru síly, schopné odvrátit definitivní autodestrukci vojensko-politického a finančně-ekonomického systému, vybudovaného USA. I proto Rusko vytrvale nabízí mír. Tady jsou kroky Ruska definovány maximou Sun-c': 'Nejlepší válka je ta, která ani nezačala.'

RV: To už je lepší.

Že ve Washingtonu nepracují hlupáci, je mimo pochybnost (ať už na dané téma ruské talk-show a bloggeri hlaholí cokoli). V USA situaci, v níž se ocitli, chápou precizně. Jsou si navíc vědomi i toho, že Rusko jejich likvidaci v plánu nemá a s ochotou spolupracovat jako rovný s rovným to miní zcel upřímně. Podobná spolupráce je však pro USA nepřijatelná jen díky jejich sociálně-ekonomické situaci – ekonomický krach a sociální exploze nastanou dřív, než Washington nezbytné reformy (a to i s pomocí Moskvy a Pekingu) stihne provést (tím spíš, že paralelně bude třeba reformovat i EU). V USA krom toho za posledních dvacet pět let

vyrostla politická elita, která si na status šéfa světa zvykla. To, že jí někdo může udělat čáru přes rozpočet, nechápe zcela bezelstně.

Pro představitele vládnoucí třídy USA (ne až tak byznysu, jako byrokracie) je představa, že se z vládce nad osudy divokých domorodců stanou rovnoprávnou smluvní stranou, nepřijatelná. Zhruba tak, jako kdyby kdosi navrhl **Gladstoneovi** či **Disraelimu**, aby se stali premiéry Zulukafrů. Pro USA je tak, na rozdíl od Ruska, válka tím, bez čeho se neobejdou.

RV. Tady R. Iščenko projektuje do existujících nositelů moci ve Spojených státech to, jak to vidí on sám z pozice toho, kdo je blízko nositelům moci v Rusku (očima ruských mocenských elit). Jeho odhad je příliš optimistický, protože struktura moci je generována poněkud zlomyslnějšími či perverznějšími mechanismy (viz poznámka o strukturách založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad).

*Každá válka je v zásadě střetem zdrojů. Vyhrává zpravidla ten, kdo má zdrojů víc, může mobilizovat víc vojáků, vyrobit víc tanků, plavidel a letadel. Někdy se sice strategicky prohranou válku dařilo vyhrát taktikou přímo na bitevním poli. Tak jako v případě **Alexandra Makedonského**, **Bedřicha Velikého** i **Hitlera** v letech 1939 – 1940.*

*Jaderné velmoci si to však na bitevním poli rozdat nemohou. Otázka báze, již disponují díky svým zdrojům, tak nabývá prvořadého významu. Právě proto jsme byli v minulém roce svědky urputného boje, jež Rusko a USA sváděli o spojence. Rusko v něm vyhrálo. Stojí-li na straně USA jen EU, **Kanada**, **Austrálie** a **Japonsko** (a to ještě ne vždy bezpodmínečně), Rusku se se svou podporu podařilo zmobilizovat **BRICS**, pevně se uchytit v **Latinské Americe** a začít USA vytlačovat z **Asie** a **severní Afriky**.*

Sumarizuje-li se bilance hlasování v OSN, ukáže se, že spolu s Ruskem (a podpoře Ruska se rovná už absence oficiální podpory USA) tu vystupují země, na něž připadá kolem 60 % světového HDP, více než 2/3 obyvatelstva a přes 3/4 planetární souše. Rusko tak dokázalo zdrojů mobilizovat víc.

V daném kontextu se USA nabízely dvě varianty. Ta první šanci na úspěch dávala a rozběhla se od prvních dnů ukrajinské krize. Tkvěla ve snaze donutit Rusko k tomu, aby si vybralo mezi špatným a ještě horším. Aby se smířilo buď s tím, že na jeho hranicích vznikne nacistický stát, a Rusku tak razantně poklesnou mezinárodní prestiž, důvěra a podpora ze strany spojenců a za určitou, nepříliš dlouhou dobu je nemine ani úder vnitřních a vnějších proamerických sil, bez šance ho ustát. Anebo aby na Ukrajinu vyslalo armádu, rychle smetlo juntou, která se ještě nestačila etablovat, restaurovalo legální Janukovyčovu vládu, bylo však obviněno z agrese proti nezávislému státu a z potlačení lidové revoluce a na Ukrajině si vykoledovalo nespokojenost ucpaných uší a nezbytnost na podporu loutkového režimu v Kyjevě (a jiný tam za daných podmínek možný nebyl) vynakládat enormní zdroje (vojenské, ekonomické, diplomatické).

Rusko ty varianty obešlo. K bezprostřední invazi nedošlo. S Kyjevem bojuje Donbas. Teď musí do loutkového kyjevského režimu, odsouzeného ke krachu, pumpovat nesmyslně deficitní zdroje Amerika - a Rusko může v klidu nabízet mír. Amerika proto iniciuje plán B. Roků má, jako svět sám: Nejsi-li s to určité území udržet a zabránit tomu, aby padlo do rukou protivníka, třeba je maximálně zdecimovat, aby protivník, až vyhraje, dopadl hůř, než kdyby prohrál, a všechny své zdroje utopil na konto holého přežití zpuštěného území a snahu mu vrátit život. Proto USA přestaly Ukrajině pomáhat čímkoli jiným, než politickou rétorikou, a ponoukají ji k tomu, aby občanskou válku rozšířila na celé teritorium země. Ukrajina má shořet nejenom v Doněcku a Luhansku, ale i v Kyjevě a Lvově. Cílem je co možná zdevastovat vše, na čem lidé existenčně závisí, a dovést je na sám práh holého přežití. Pak se na území Ukrajiny vynoří milióny velice hladových, velice zlých a po zuby ozbrojených lidí, vedoucích krvavou řež o kus žvance. A zastavit tuto řež dokáže jen zahraniční vojenská přítomnost a obrovské finanční injekce do toho, jak nakrmit obyvatelstvo a resuscitovat ekonomiku (aby se Ukrajina od určitého momentu dokázala nakrmit sama).

Že všechny tyto náklady padnou na konto Ruska, se rozumí samo sebou. Putin má právo za to, že nejen státní rozpočet, ale všechny vládní zdroje, včetně vojenských, budou v takovém případě praskat ve švech a mohou to neustát. Proto je úkolem nedopustit, aby Ukrajina vzplála dřív, než bude domobrana s to dostat situaci rychle pod kontrolu. Oběti i devastaci třeba co možná minimalizovat a udržet aspoň jakous takous ekonomiku a elementární provoz velkých měst, aby obyvatelstvo sice jen tak tak, ale stále přežívalo, a ne umíralo. Pak si Ukrajinci podají nacistické bandity sami.

RV: Uvedený scénář skutečně hrozí. Není v zájmu Ruska, tím spíše ne EU, která bude patrně nést největší náklady.

Tady se Putinovi rýsuje spojenec v podobě EU. USA se proti Rusku po celou dobu snažily nasazovat právě evropské zdroje. Tím víc to tu – v už beztak slabém článku – začalo urychlovat i odstředivé procesy, nazrávající už dávno. Evropa se USA sice postavit není s to, Ukrajiny v plamenech se však bojí na smrt. Skončí-li to na jejich východních hranicích i zruinovanou Ukrajinou, vyvalí se odtud nejen do Ruska (uzavřeného nárazníkem lidových republik), ale i do EU milióny ozbrojených lidí (takové dobroty, jako narkobyznys, dodávky zbrání každému, kdo zaplatí, export terorismu atd. ani nepočítje). Tohle Evropská unie neustojí.

Proto se **Hollande a Merkelová** vůbec poprvé za celou dobu konfliktu pokoušejí požadavky USA nejen sabotovat (tím, že sankce zavedou, ale snaží se je nevalit), ale i tím, že se odhodlali i k minimálním samostatným krokům ve snaze dosáhnout na Ukrajině jakéhosi sice ne kompromisního míru, ale aspoň příměří. Vzplane-li ukrajinské území, shoří rychle, a z EU to udělá partnera nespolehlivého, ochotného ne-li do ruského tábora přímo přejít, pak přinejmenším zaujmout neutrální pozici. Washington je v rámci své strategie nucen škrtnat sirkami i pod Evropou.

Komplex občanských i mezistátních válek na kontinentu, který je zbraněmi všeho druhu nabit nadoraz a kde žije přes půl miliardy lidí, je neporovnatelně vážnější, než občanská válka na Ukrajině. USA přitom od Evropy dělí **Atlantik**. Naděje, že to za **La Manche** nějak přečká, si může dělat i **Británie**. Zato Rusko a EU spojuje dlouhá společná hranice. Požár od Atlantiku po **Karpaty** (za situace, kdy od Karpat až po **Dněpr** budou tlít oběšenci), Rusku nevyhovuje ani trochu.

A to je další důvod, proč se Putin snaží ty nejhorší důsledky požáru Ukrajiny i požáru Evropy neutralizovat stůj co stůj, poněvadž předejít jim úplně možné není. Pokud si totiž USA zamananou, požár jednoduše založí. Tím víc to chce mít možnost ho uhasit rychle a nenechat shořet to, co má ze všeho největší hodnotu.

Putin si tak ve snaze uhájit zákonné zájmy Ruska přeje mír, mír a ještě jednou mír, neboť právě mír toho umožňuje dosáhnout ze všeho nejefektivněji a s co nejmenšími náklady. A tak jako mír už z jedné strany možný není a příměří jsou stále virtuálnější a křehčí, tím, co Putin zároveň potřebuje, je, aby válka skončila co nejdřív.

Chci podtrhnout, že jestliže ještě před rokem se míru dalo dosáhnout za podmínek pro Západ maximálně výhodných, pak dnes už to možné není a podmínky se pokaždé budou zhoršovat dál a dál. Formálně se nezměnilo nic, mír v podstatě za jakýchkoli podmínek je pro Rusko výhodný stále. Změnila se jen jedna, zato však ta nejdůležitější komponenta – veřejné mínění. Ruská společnost prahne po vítězství a odplatě. A protože v Rusku moc, jak jsem to vyložil výše, není autoritářská, ale založená na autoritě, veřejné mínění pro ni (na rozdíl od zemí 'tradiční demokracie') není jen prázdnou nádobou.

Putin je hlavním článkem (svorníkem), jen dokud se se těší autoritě u většiny populace. Ztratí-li jeho podporu, systém to zbaví stability, poněvadž ruské politicum srovnatelnou figuru zatím nevygenerovalo. Moc se autoritě těší, pouze dokud uvádí v život přání mas. Rozprášení ukrajinského nacismu (byť i diplomatické) musí být zřejmé a nesporné, neboť dnes Rusko vezme už jen kompromis na tomto základě.

Celkové rozložení sil, priority a možnosti stran tak, nehledě na Putina přání a zájmy Ruska, směřují k tomu, že válka, mající ještě loni skončit v hranicích Ukrajiny, zasáhne už téměř nevyhnutelně i Evropu. A tady se dá už jen hádat, co se ukáže efektivnější – americký benzín nebo ruský hasicí přístroj.

Na to, že hranicí mírového úsilí ruského vedení nebudou jeho přání, ale reálné možnosti, se však dá vzít jed. Proti vůli lidu a běhu dějin nelze bojovat dokonce ani s každým zvlášť, natož pokud se shodují, takže jediným rozumným krokem zkušeného politika je tomu, co lid chce a kudy historický proces míří, porozumět a podpořit to ze všech sil.

RV: Tady R. Iščenko celkem poctivě vykládá karty na stůl. Otázkou je, zda to, co píše, pochopí aspoň část současné euroreprezentace, nebo zda země současné EU projdou různými otřesy a to, o co jde, si uvědomí až ty politické reprezentace, které z turbulencí vzejdou. (Pokud toho budou schopny.) Dnes (mám tím na mysli období několika málo, spíše jen dvou let) se rozhoduje o tom, jak to bude, především u nás – v zemích EU.

*Oč nepravděpodobnější je v daném kontextu uspokojit přání stoupců toho, aby se **Novorusko** etablovalo jako samostatný stát, tím méně se – s ohledem na rozsah hrozícího požáru – jeví jako neřešitelně komplikované řešení osudu celé Ukrajiny. Bude to ovšem zároveň pěkně drahý špás.*

Ruský lid bude logicky postaven před otázku: žijí-li v Novorusku Rusové, které jsme zachraňovali před nacisty, proč potom musí žít v jiném státě? A pokud snad v jiném státě žít chtějí, proč má pak jejich města a závody rekonstruovat Rusko? Na tyto otázky existuje jediná rozumná odpověď – začlenit Novorusko do Ruska (tím spíš, že bojovat tam sice kdo má, ale s manažery to bude horší). A jakmile se do Ruska bude moci začlenit část Ukrajiny, může to udělat celá. Tím spíš, že v době, kdy řešení této otázky vyvstane, tu už EU coby alternativa euroasijského volby nebude.

A tak bude jen logické, pokud o znovusjednocení bude rozhodovat federativní Ukrajina jako celek, a ne jakési útvary, vymykající se chápání. Na to, jak kreslit politickou mapu, je podle mne ostatně brzy. S válkou na Ukrajině se do konce tohoto roku očividně skoncovat podaří, povede-li se však USA požár přenést do EU (a ony se o to pokusí), řešení teritoriálních problémů potrvá minimálně pár let a klidně i déle.

RV: O tom, proč má současná moc v Rusku (V. Putin a spol.) z existence vlivného Novoruska spíše obavy, jsem už psal. Připomenu jen to nejdůležitější:

„A existuje ještě jeden důvod, proč Putin (tentokrát nikoli jako reprezentant Ruska, ale on sám osobně) nemá zájem na uplatňování salámové taktiky či porcování. Dobře ví, že jediná reálná opozice vůči němu může být vyvolána zdola, sociální nespokojeností. Sterilní Zjuganovovi komunisté pro něj vážnou hrozbu nepředstavují. Novorosijci, které nemá a

nebude mít pod kontrolou, kteří v Rusku reprezentují étos protigenocidního odporu za nesmírně obtížných podmínek navazující na nejsvětější válečné tradice, jsou tím, co Putina ohrožuje mnohem víc. A v budoucnu mohou být pro udržení jeho pozic velmi nebezpeční. Putin je racionální osoba a dobře si to uvědomuje. Proto kroky, které mu byly vnuceny, není nijak nadšen. Ale on patrně jinou volbu neměl. Nadšení bychom však neměli být ani my. Riziko nevypočitatelné moci, která by vyrostla ze sociálního odporu na mezinárodní (chcete-li "interacionální") bázi (a která by mohla mít nejrůznější podobu) je hodně velké. A je mnohem větší než uměle vyvolávaná hrozba z Putina. “

<http://radimvalencik.pise.cz/2079-putinova-salamova-metoda-ne-lzi-vondry-a-votapka.html>

Závěr pojednání R. Iščenka je snad až příliš optimistický:

Mír je pro nás mimochodem výhodný i tu. Neboť právě v mírových podmínkách se díky teritoriální přestavbě narůstání báze ruských zdrojů, přechod nových spojenců na jeho stranu (z řad bývalých partnerů USA) a marginalizaci Washingtonu za prvé markantně zjednoduší a za druhé přechodně pozbuje svého zásadního významu (zvláště pro ty, kdo se stanou dějištěm teritoriální přestavby).

Takové prognózy bere na lehkou váhu jen beznadějný pitomec.

RV: Mj. určitá naivita tohoto pohledu ukazuje, proč je nutná podložená a realistická pozitivní vize vycházející z pochopení vývojových tendencí. Budoucnost (pokud se k ní propracujeme, protrpíme, nechci říci - proboujeme) je ve zlomu setrvačných trendů a přechodu ke zcela jinému typu ekonomickému růstu. Růstu založenému na roli produktivních služeb bezprostředně působících na nabývání, uchování a uplatnění lidských schopností... Ale to už je jiné téma.

Zdroj: <http://www.stripkyzesveta.cz/cz/media/1024/rostislav-iscenko-kam-a-proc-miri-putin>

Originál v ruštině: <http://politikus.ru/articles/print:page,1,42810-chego-hochet-putin.html>

Shrnutí:

Myslím, že právě porovnání obou článků umožňuje udělat si dostatečnou představu o tom, jak to je. Důležitější je – odpovědět na otázku, **co dělat**. K tomu ještě jednou připomenu nejdůležitější myšlenky, které jsem vložil do svých komentářů:

- **Když civilizace stojí před nutností uskutečnit zásadní proměny, zlomit setrvačné trendy, projeví se to zprvu tím, že vyvstane nečekaně a nově řada problémů, se kterými si nikdo po určitou dobu neví rady. A tak velcí a silní místo hledání řešení přenášejí své problémy na ty menší a slabší. O to více se pak problémy vyhroťí. Nakonec je nutné najít klíč k řešení prapůvodu toho, kde problémy vznikly. A to může někdy vzejít právě od těch menších, kteří problémy na své kůži pocítují v důsledku výše řečeného více a intenzivněji.**

- **Otázkou je, zda to, co se odehrává, pochopí aspoň část současné euroreprezentace, nebo zda země současné EU projdou různými otřesy a to, o co jde, si uvědomí až ty politické reprezentace, které z turbulencí vzejdou. (Pokud toho budou schopny.) Dnes (mám tím na mysli období několika málo, spíše jen dvou let) se rozhoduje o tom, jak to bude, především u nás – v zemích EU.**

- **Naléhavě je nutná podložená a realistická pozitivní vize vycházející z pochopení vývojových tendencí. Budoucnost (pokud se k ní propracujeme, protrpíme, nechci říci - proboujeme) je ve zlomu setrvačných trendů a přechodu ke zcela jinému typu ekonomickému růstu. Růstu založenému na roli produktivních služeb bezprostředně působících na nabývání, uchování a uplatnění lidských schopností.**

Velmi intenzivním krizovým jevům v ekonomické, sociální, politické (zatím ještě můžeme doufat, že u nás ne i vojenské) oblasti se nevyhneme.

Proto je třeba nepropást příležitost, kterou poskytnou startovní okna k prokomunikování, přípravě a po té realizaci reformy, která se budou po určité době a poměrně často objevovat. Jako je např. to, které se otevřelo v souvislosti s volebním vítězstvím Syrize (kdy se současně ukazuje, jak obtížné to bude).

Příloha:

První článek, tj. K. Hlaváčka „Rusko křísí iracionální geopolitiku územní expanze“ je doprovázen následujícím obrázkem s názvem „Rusko a jeho územní“:

foto: Montáž Richard Cortés, Česká pozice

Nelze si nepovšimnout velké shody v několika detailech s následujícím „slavným“ obrázkem:

Autorem druhého obrázku je „Česká liga proti bolševismu“. Dovolím si připomenout, o jakou organizaci šlo a jak se uvedeným obrázkem „proslavila“. Cituji z Wikipedie:

Česká liga proti bolševismu byla protektorátní organizace provádějící protisovětskou propagandu.

Byla založena na začátku roku 1944 v Protektorátu Čechy a Morava, s úlohou propagovat Německo jako zachránce evropské civilizace a dále rozvíjet protikomunistickou a protisovětskou propagandu. Oficiálním důvodem založení byl podpis československo-sovětské smlouvy o spojení v prosinci 1943. Zakládající valná hromada se konala 23. ledna 1944 v Praze. Organizace podléhala přímo Ministerstvu školství a lidové osvěty, které vedl Emanuel Moravec. V čele Ligy stál od počátku profesor Josef Drachovský, Josef Bartoň z Dobenína, někdejší příznivec T.G. Masaryka a majitel zámku v Novém Městě nad Metují, Josef Kliment a Karel Röhlich. Řada členů výboru byla ke členství v podstatě donucena, mezi nimi například Václav Talich nebo Josef Šusta či Karel Pešek[1], ale část členů výboru pracovala v lize s nadšením, například Vladimír Krychtálek, Robert Rychtrmoc, Hugo Tuskány nebo František Teuner. Česká liga proti bolševismu podléhala přímo Ministerstvu školství a lidové osvěty. 21. ledna 1945 byl předsedou jmenován dělník BMM Antonín Liška.

Od svého založení do ledna 1945 Liga uspořádala 231 veřejných projevů a přednášek. Vydávala časopis Denní korespondence. Liga proti bolševismu zanikla v květnu 1945.

Známým výsledkem práce Ligy je asi plakát **Zachvátí-li Tě zahyneš**, s motivem rudého pařátu se srpem a kladivem, sklánějícího se nad Pražským hradem[2], který se objevoval po celém území Protektorátu a na který obyvatelé připisovali My se nebojíme, my tam nebydlíme. Autorem plakátu byl František Voborský[3] nebo Antonín Hradský[4]. Plakát si také zahrál ve filmu Ostře sledované vlaky.

http://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cesk%C3%A1_liga_proti_bol%C5%A1evismu

Dva odlišné pohledy na Řeckou krizi

Radim Valencík (s podstatným využitím podkladů)

Úvodní poznámka

Sotva jsem dopsal a zveřejnil článek „Dva odlišné pohledy na Ukrajinskou krizi“, viz:

<http://radimvalencik.pise.cz/2101-dva-odlisne-pohledy-na-ukrajinskou-krizi-1.html>

<http://radimvalencik.pise.cz/2105-dva-odlisne-pohledy-na-ukrajinskou-krizi-2.html>

objevily se na webu **AltPress** (jehož duchovním otcem a organizátorem je M. Hekrdla) dva výborné články analyzující Řeckou krizi. (Obojí píšu s velkými písmeny záměrně, protože se jedná o pojmenování historických událostí.) Přitom uvedené články prezentují dva odlišné pohledy na Řeckou krizi. Proto jsem se rozhodl, že je zpracuji stejným způsobem, jako článek „Dva odlišné pohledy na Ukrajinskou krizi“. Podobně jako jsem na článek „Jak praská Velká ukrajinská lež“ navázal článkem „Jak praská Velká řecká lež“, viz:

<http://radimvalencik.pise.cz/2081-jak-praska-velka-ukrajinska-lez.html>

<http://radimvalencik.pise.cz/2087-jak-praska-velka-recka-lez.html>

Druhý z článků je relevantní i pro tento článek, jehož hlavním cílem je rovněž přispět k mapování podmínek, za kterých se může **otevřít (či aspoň pootevřít) to, co nazývám startovním oknem pro prokomunikování, dokončení přípravy a realizaci těch reforem, které umožní zlomit setrvačné trendy současného vývoje vedoucí naší civilizaci do slepé uličky a otevřít prostor pro ekonomický a sociální rozvoj na novém základě.**

Texty obou článků uveřejňuji proloženě, menším písmem a modře (aby bylo zřejmé, co je text článků a co moje poznámky). Nejdůležitější zvýrazňuji tučněji podtržením. Svě komentáře vkládám za příslušné odstavce.

Závěry z porovnání obou článků (dávám je napřed, aby byly srozumitelnější mé poznámky):

Z porovnání obou článků v jejich aktuálním kontextu vyplývá velmi mnoho důležitých poznatků otevírajících cestu k pochopení toho, o co jde. Nechci si monopolizovat právo na výklad. Proto každému doporučuji, aby si nejdříve oba články přečetl, a teprve pak se seznámil s jejich obsahem doprovobeným mými poznámkami. V nich se pokusím odůvodnit následující tvrzení:

1. Deformace současné společnosti je mnohem hlubší, než by odpovídalo prosté skutečnosti, že „kapitalismus se již přežil“.

2. Proto také jde o vytvoření odporu na mnohem širší platformě, než jsou levicové, resp. „protikapitalistické“ síly.

3. Změna, před kterou stojíme, je mnohem hlubší než se vejde pod klíše „vystřídání kapitalismu socialismem“, toto paradigma je spíše matoucí.

4. Jde o změnu svým rozsahem a převratností srovnatelnou spíše s průmyslovou revolucí, s proměnou samotného způsobu výroby, které bude nutné přizpůsobit i společenské poměry.

5. Pokud jde o společenské poměry, nejde ani tak o nic neřešící a zdiskreditované „znárodnění“ (vytvoření ekonomického základu pro tzv. „novou třídu“), ale o vytvoření společnosti založené na rovnosti příležitosti pro nabývání, uchování a uplatňování schopností člověka.

6. Problém dnešní levice (jak v Řecku, tak u nás i jinde) je v tom, že různé frakce bojují o monopol na levici zastřešovaný starými klíše různého typu, místo toho, aby pochopily, že nové problémy nelze řešit starým způsobem a že nejde o boj o monopol na levici, ale o sjednocování širokého spektra odporu na rovnopravném základě proti tomu, co devastuje společnost a ohrožuje její přežití.

7. Šance, kterou nabídla Řecká krize, je využívána v rámci možností, které jsou limitovány nikoli principiální „nereálností požadavků“ Syrizey, ale tím, že jí chybí dostatečně invenční, dostatečně dopracovaná a dostatečně prokomunikovaná teoreticky podložená koncepce.

8. Nejde o to, zda je zaujímán „tvrdší“ nebo „mírnější“ postoj k požadavkům „věřitelské trojky“, ale jak se chápe to, o co jde, včetně toho, že se odhalováním Velké řecké lži podstatným způsobem otevírá okno k prokomunikování, dopracování a nakonec i prosazení těch reforem, které umožní přechod k ekonomice založené na produktivních službách bezprostředně podmiňujících nabývání, uchování a uplatnění lidského kapitálu.

Poznámka o AltPress a dramatických podmínkách vzniku druhého článku

O webu AltPress jsem se dozvěděl nedávno. Soudě dle jeho archivu začal fungovat v prosinci loňského roku, viz:

<http://altpress.cz>

V odkazu „O webu“ si můžeme přečíst:

„AltPress je web levicový a zabývá se především levicí, i když je tento pojem stále ještě vyšlý z módy. Ale boj za skutečnou rovnost spíše zesiluje, jakkoli se jeho militanti ostýchají – nebo dokonce odmítají – levici nazývat a někdy jí i zcela programově být. Forma však obsah neutají.

AltPress je web kritický k levici, která se sice za levici ráda označuje, ale která jí ve skutečnosti není. Jsme kritický web nejen k těm, kteří udržují stávající poměry, ale i k těm, kteří je oprávněně kritizují, zároveň však podléhají honu na obětní beránky, mění de facto poměry k horšímu a bezděčně napomáhají vývoji, jenž hrozí vyústit ve státě legitimizovaný zločin. Jsme proti fašismu. A také proti všem jeho podobám, které neříkají své jméno, autenticky si neuvědomují faktický obsah a jejich stoupenci se pokládají za „slušné občany“ užívající „zdravý rozum“.

Víme, že tajné služby ovlivňují události, ale odmítáme takový výklad dějin, jenž historii redukuje na klání špiónážních agentur a úradky tajných společností. Nemyslíme si, že virtuální mediální svět oligarchů a jednorozměrné žurnalistiky je s to odchytit a stáhnout z oběhu úplně všechna zrnka pravdy. Máme za to, že dějiny, sociální konflikty a demokratické úsilí o větší účast občanů na tvorbě státní politiky nejsou formovány dobrými nebo špatnými idejemi, které náhodou někdo přijal a pokouší se vtělit do života. Dějiny podle nás vyrůstají z reálných společenských podmínek a převládající ideje jsou – více či méně explicitně – podpůrným lešením reálných zájmů.

Dějiny dělají lidé a společnost není jen koberec, po němž se šoupe křesly mocipánů. Svět bude takový, jaký ho dokážou vybudovat „obyčejní lidé“. A tento web jen takový, čeho jsou a budou schopni jeho – docela obyčejní – autoři.“

Podepsáno: Martin Hekrdla

Druhý z článků byl uveřejněn v AltPress za dramatických podmínek. M. Hekrdla to avizoval předem, ale po té se na jeho FB profilu objevilo:

„Tak jsem doted' překládal článek pro AltPress šest hodin - přímo na web - a pak si smazal aktualizace (tedy všechno). Takže slíbeného Kuvelakise prostě číst nebudete. Možná nikdy, sorry. Předtím mi totiž jiný počítač s tímtež Kuvalikesem (a tímtež článkem) napadl virus a zničil celý Word (tedy všechno). Já tedy myslím, že všechno má své meze. Dobrou noc!“

Naštěstí již další den se článek na stránkách AltPress objevil i s vysvětlením:

„Výsledek zásadní humanitární pomoci Markéty Hrbkové. Díky jejímu překladu můžeme si v češtině přečíst zhruba to, co tam mělo být - v mnohem horším provedení - již včera o půlnoci. Markétě poděkování, čtenářům omluvu.“

Uvedené „detaily“ uvádím zejména proto, že někdy si ani neuvědomujeme, kolik dřiny je za tím, co dělá někdo zadarmo a jen proto, abychom na složitost současné doby reagovali co nejkvalifikovaněji, se znalostí věci.

Odpověď na otázku, v čem spočívá zásadní spor o současnou fázi Řecké krize hodnocené z levicových pozic, dává porovnání obou článků. Vyjádřím se k tomu průběžně v poznámkách a návazně ve shrnutí.

První článek - autorů Etienne Balibar, Sandro Mezzadra: Syriza získala čas i prostor

M. Hekrdla jej uveřejnil pod názvem „Levicoví filozofové: Syriza získala čas i prostor“ s úvodní poznámkou:

„Dva evropští levicoví filozofové, Francouz Etienne Balibar (Univerzita Paris-Ouest Nanterre) a Ital Sandro Mezzadra (Boloňská univerzita), zveřejnili 23. února v deníku Libération svůj pohled na dohodu mezi řeckou Syrizou a evropskými institucemi. Odmítají, že by snad šlo o „zradu“ voličů Tsiprasovou stranou a shledávají důvody, proč je kritika Syrivy zleva nesprávná.“

Zde je celý článek M. Hekrdly (který věrně reprodukuje obsah původního článku) s mými poznámkami:

Odpovídá pravdě to, co hlásají velké titulky několika novin, že Athény ustoupily požadavkům Euroskupiny (La Repubblica) a učinily tak první krok na cestě k restauraci úsporných opatření (The Guardian)? Kdybychom měli věřit některým vedoucím představitelům levicové frakce Syrivy, odvaha netrvala příliš dlouho a „zrada“ již začala, uvádějí Balibar a Mendoza.

Konstatují sice, že je ještě příliš brzy na posouzení dohody, která byla (20. února) podepsána v Euroskupině, a konstatují, že teprve „technické detaily“ ukáží veškerý její politický význam. Nicméně, „bez čekání“ navrhli jinou alternativní metodu pro analýzu konfrontace mezi řeckou vládou a evropskými institucemi, která je současně vládou interpretována jako kompromis a protistranou jako bleskový průlom.

RV: Zde je první moment, kterého je dobré si povšimnout. Panuje celkem obecná shoda na tom, že to, co se dohodlo 20. února je příliš obecné, může být interpretováno různě a teprve čas ukáže, co z toho bude. Přitom „protistrana“ (má se na mysli trojka věřitelů) slaví dohodu jako vítězství. Existují dvě možnosti:

- První možnost: Ti, co nesmyslným zavedením eura v Řecku (s cílem vysát obrovské finanční prostředky z EU ve prospěch soukromých lobby) a ještě nesmyslnějším „léčením“ krize vnucováním politiky „úsporných opatření“, která podlomila základ řecké ekonomiky, si uvědomují, že tahají za kratší konec provazu. Oprávněně se obávají toho, že Velká řecká lež skutečně může prasknout. A protože praská i Velká ukrajinská lež, snaží se hrát o čas. Proto místo exemplárního vytrestání Řecka, které by mělo zastrašit další následovníky (hlavně Španělsko) zvolili rafinovanější taktiku. Vykážou dohodu jako „průlom“, jako své „velké vítězství“. Tím u radikálnější části levice vzbudí dojem, že reprezentace Syrivy zradila toto hnutí. Rozbívá sebevědomí a jednotu hnutí. A pak už se postarají o „svoji“ interpretaci dosud dost prázdného obsahu dohod.

- Druhá možnost: Program, se kterým zvítězila Syriza, byl od samotného počátku nereálný. Existoval rozpor v jeho základech vydávaný za určitý kompromis – Syriza nikdy otevřeně neřekla, že jeho splnění by bylo možné jen za předpokladu vystoupení z Eurozóny. Nyní stojí před alternativou: Buď se podřídí a ustoupí od svého programu (zradit voliče, rozmetat samotný základ, na kterém stojí politika současné řecké vlády), nebo hrát vabank a bez mandátu dohnat Řecko do vystoupení z Eurozóny se všemi důsledky. Přitom se nebude moci opírat o dostatečnou oporu ani o mandát z voleb.

Anebo je to tak „napůl“. Obojí je a není pravda? Sledujme dál, co se dočteme.

Jaká kritéria použijeme na Tsiprasův a Varufakisův postup, abychom zvažili jeho účinnost a správnost?

Řekněme rovnou, že otevřený konflikt kolem Syrivy u moci přichází v době akutní krize v Evropě. Války probíhají na hranicích Evropské unie, a to na východě, jihu i jihovýchodě, jedna za druhou se odehrávají hekatomby migrantů, kteří se topí ve Středozemním moři, to vše signalizuje cosi jako rozklad evropského prostoru. Ale jsou tu i další problémy. Během několika let recese se mnohonásobily. Politické síly více či méně méně rasistické a neonacistické se šíří napříč celým kontinentem. Za těchto podmínek se volební vítězství Syrivy a vzestup Podemos ve Španělsku jeví jako jedinečná příležitost obrodit levicovou politiku rovnosti a svobody v celé Evropě.

Nezapomínejme, že podloží této možnosti jsou obrovské masové boje proti úsporným opatřením probíhající již řadu let v Řecku, stejně jako ve Španělsku. Ale tyto boje, v téže chvíli, kdy se rozšiřují „horizontálně“, stojí tváří v tvář vertikálním limitům, které jsou rovněž impozantní: dominanci bank a finančních institucí současného kapitalismu, novému rozložení politické moci, které se uskutečnilo v důsledku krize. Tomu, co jsme před pár lety nazvali „revolucí shora“, již je Trojka zároveň symbolem i nástrojem.

RV: Tady si dovolím druhou vsuvku, protože zde začíná jeden z OOO (obecně oblíbených omylů). Nešlo o „revoluci shora“, ale o to, že rozkrádání či tunelování shora přerostlo meze

únosnosti a vede k rozpadu celého institucionálního systému našeho civilizovaného světa. Je to dáno tím, že to, co nazývám „struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad“ srostly se strukturami založenými na pozičním investování a penetrovali celý institucionální systém společnosti. To, co dnes máme, není „současný kapitalismus“, ale pokřivená a hroučící se společnost. Zde se nebudu rozepisovat, jen se odvolám na „čtecí prizma“ současného dění, tak jak jsem je zveřejnil nedávno na svém blogu:

<http://radimvalencik.pise.cz/2070-reformy-16-cteci-prizma-soucasneho-deni.html>

Problémy, které budeme muset řešit, jsou mnohem vyrocenější a nebezpečnější. Budou se muset řešit na bázi mnohem širšího spojení než levicového. Nejsou bojem levice proti kapitalismu. Identifikovat či chápat je takto znamená vést boj za změnu (vyvedení společnosti ze slepé uličky stávajících trendů), který je předem prohraný, protože bojujeme proti fikcím a ne silnému a zákeřnému protivníkovi.

To, o čem dnes běží, není ani tak obdoba „socialistické revoluce“, ale „průmyslové revoluce“. Je to boj o pozvednutí fungování ekonomického systému na mnohem vyšší úroveň, kdy sociální a politické střety (doprovázené střety ideovými) skutečnou proměnu samotné společnosti pouze doprovázejí. Protože se jedná o zásadní problém, který lze v rámci vsuvky jen naznačit, odvolám se zde na monografii, kde příslušný problém popisujeme a která byla nedávno dopřána:

<http://radimvalencik.pise.cz/2021-jake-reformy-a-proc-360-monografie-souhrnne.html>

Nyní se vrátím k článku o Řecké krizi:

To jsou limity, jež se Syrize podařilo atakovat ustavením „vertikální“ mocenské osy, která odmítnutím úsporných opatření otřásla evropskými paláci. Okamžitě musela čelit etablovanému mocenskému systému v Evropě a stala se terčem veškerého násilí finančního kapitálu. Bylo by naivní se domnívat, že řecká vláda nemůže sama otřást těmito limity. Dokonce i země z demografického a ekonomického hlediska mnohem významnější než je Řecko by k tomu neměly prostředky. Mimo jiné to, co se právě stalo, znovu dokazuje, že politika svobody a rovnosti nebude vybudována v Evropě na pouhém hájení národní suverenity.

RV: Rovněž si myslím, že první důležitý krok, který byl dosažen, je ukázat celý ten účelový nesmysl spojený s politikou škrtnů. A levice (jejíž část přetrvává v romantickém, zejména však nekvalifikovaném, snění) tady v tuto chvíli selhala. Nedokázala toto dílčí vítězství dostatečně prodat. Oprít se o něj, rozšířit okruh spojenců a postupně obnažit celou Velkou řeckou lež.

A přesto se „limity“, o nichž zde mluvíme, nyní ukazují v novém světle, stejně jako možnost je překonat. Boje a protestní hnutí obnažují ohavnosti, ale vítězství Syrize a vzestup Podemos, a pak i působení řecké vlády, začnou rýsovat strategii. To však neznamená, že jeden volební výsledek je dostačující, a mimo jiné i Alexis Tsipras sám tohle nikdy nezastíral. Je nutné, aby se otevřel politický proces, aby byl potvrzen nový poměr sil a vyslána zpráva sociálním silám v Evropě.

Lenin kdysi řekl, že jsou situace, kdy je potřeba vyklidit prostor a získat tím čas. Adaptace tohoto principu na „dohodu“ z minulého pátku (nahodilou, jako vždy v politice), nás vede do rizika následující sázky: aby získala čas a prostor, řecká vláda musí „prodat“ něco doopravdy. To znamená dát právě vzniklým šancím v Evropě možnost držet se dobře, čekat na příští volby (včetně voleb španělských), čekat na to, až se novým politickým subjektům podaří „dobýt“ další prostory.

RV: Citát z Lenina (z jeho práce „O kompromisech“ a některých dalších prací napsaných mj. v souvislosti s brest-litevským jednáním o míru) je zde zcela na místě. Namísto by bylo citovat též podstatné pasáže z „Dětské nemoci levičáctví“.

Ale protože proces se vyvíjí, bude v příštích měsících nutné nastoupit na různých úrovních: potřebujeme sociální boje a politické iniciativy, nové každodenní úsilí a jiný stav mysli obyvatelstva, vládní opatření i občanskou „protimoc“, která staví na vlastní autonomii. Ve chvíli, kdy si uvědomíme zásadní význam toho, čeho dosahuje Syriza a co předznamenává Podemos na institucionálním terénu, musíme také zformulovat meze.

RV: Tady nejsou autoři přesní. Nejde o „meze“, ale o vidění celé realisticky podložené dlouhodobé vize zásadní proměny společnosti na společnost, jejíž ekonomika je založena na zcela jiném základě, než současná, na produktivních službách bezprostředně působících na nabývání, uchování a uplatnění schopností člověka. Na společnost, ve které je vytvářena rovnost příležitostí nezávisle na společenském statusu a majetku, společnost, ve které se svobodný rozvoj každého stává podmínkou rozvoje ostatních, společnost, která je

ekonomicky mnohem efektivnější, protože rozvoj lidských schopností se stává hlavním faktorem růstu.

V mimořádném článku, který nedávno (18. února) zveřejnil londýnský The Guardian, ministr Varufakis ukazuje, že on sám si je jich plně vědom. V podstatě říká, že všechno, co vláda může udělat, je pokusit se „zachránit evropský kapitalismus před jeho sklonem k sebeustrukci“, která ohrožuje lidi, národy, a otevírá dveře fašismu. Je tedy třeba oslabit brutalitu úsporných opatření a krize, otevřít prostory pro obranu a spolupráci, v nichž bude život pracujících lidí o něco méně „osamělý, ubohý, násilný, a krátký“, řečeno klasickými Hobbesovými slovy. Ne víc, ale ne méně.

RV: Když už se dovolávat Lenina, tak se všim všudy. Ten vždy důsledně rozlišoval program minimum (hasící opatření) a program maximum (naplnění vize). Autorům článku zjevně chybí představa dlouhodobé vize. Nevidí odkud kam jít, a proto nevidí realitu jako posloupnost kroků, kterými se lze dostat ze současné slepé uličky.

Vyložme po svém Varufakisova slova. Překonání kapitalismu je samozřejmě z definice mimo dosah jakékoliv vlády, ať už v Řecku nebo kdekoli jinde. Vedle záchrany evropského kapitalismu před katastrofou, která by byla i katastrofou naší, tato perspektiva směřuje k horizontu sociálních bojů a dlouhodobé politiky, jež nemohou být zavřeny ústavním perimetrem. Ale ukazuje se, že také pro tento druhý „kontinent“, je již dnes třeba reálně postavit kolektivní sílu, na níž závisí pokrok nadcházejících měsíců a let. A země, která musí investovat takovou sílu, nemůže být nic jiného než sama Evropa v perspektivě ústavodárného přelomu s dosavadním průběhem svých dějin. Odtud důležitost mobilizací takových hnutí jako Blockupy, které se sejde 18. března na inauguraci nového sídla ECB ve Frankfurtu nad Mohanem. To je příležitost, aby byl slyšen hlas evropského lidu, že podporuje činnost řecké vlády. Kromě odsouzení finančního kapitálu a „post-demokratického režimu“ (Habermas), končí svůj článek Balibar a Mezzadra, je to také příležitost prověřit úspěšnost alternativních sil, bez nichž působení vlád a stran, které bojují proti austeritě, budou odsouzeny k impotenci.

RV: Článek končí pokusem o vymezení obsahu kompromisů. Končí nešťastně, protože bez realistické vize se kompromisy mění v přešlapování na místě.

Celý článek v AltPress viz:

<http://altpress.cz/levicovi-filozofove-syriza-ziskala-cas-i-prostor/>

Druhý článek – autora Stathise Kouvelakise: „Ve skutečnosti je to ústup“

Stathis Kouvelakis je člen Ústředního výboru Koalice radikální levice (SYRIZA) a představitel její Levé platformy, která je v Tsiprasově vládě zastoupena čtyřmi ministry.

Zde je příslušný článek S. Kouvelakise:

Jednání Řecka s věřiteli nepřineslo ani víc času ani možnost vyhnout se úsporným opatřením. Ale zato demobilizovalo řecké pracující.

V posledních několika dnech se objevila dvě sofistikovaná tvrzení, která kolují mezi těmi, kdo se odmítají podívat do tváře reality a přiznat si, že Syriza byla dotlačena k ústupu, i s následky, jaké to ponese.

Nebo spíš dvě a půl. Říkám vědomě „dotlačena“, protože nová vláda se chytla do pasti svou vlastní špatnou strategií (nepoužívám výraz „zrada“ ani „kapitulace“, protože to jsou termíny moralizující, a tím pádem nevhodné k hodnocení politických procesů).

RV: S. Kouvelakis zcela jednoznačně (a to se prolíná obsahem celého jeho článku) interpretuje výsledek dohod 20. února jako prohru.

První: „Syriza nemá na opuštění eurozóny mandát“. Kdyby Syriza něco takového připustila před volbami, nevyhrála by je. Když to řekneme takhle, vystoupí na povrch absurdita této argumentace. Ano, samozřejmě, že mandát k opuštění eurozóny neměla. Ale úplně stejně neměla mandát na to, aby vzdala jádro svého programu jen proto, aby euro udržela!

Není pochyb, že kdyby před volbami hlásila, že „tady je náš program, ale pokud by jeho prosazování nebylo možné sloučit s udržení eura, ihned jej zapomeneme“, úspěchu ve volbách by nedosáhla. Snaha udržet eura za každou cenu je v základě úplně stejný argument jako byly argumenty stran, které vedly Řecko doposud a byly pro memorandum.

Přesto, že Syriza svůj vztah k euru nikdy jasně nedeklarovala, rozhodně odmítala jej držet „za každou cenu“. Na rozdíl od toho, co tvrdí většina komentátorů, Syriza ve svých programových textech nikdy nevyloučila možnost odchodu z Eurozóny v případě, že k tomu budou donuceni neústupností Evropy nebo nemožností dluhy splatit. Ale teď to vypadá, že tyto texty byly pro jistotu někde uschovány.

Druhá varianta prvního tvrzení: „Syriza měla mandát na to, aby odmítla úsporná opatření a zároveň udržela euro“. To sice zní racionálněji než první verze, ale je to pořád sofistika. Vypadá to, jako by obě položky tohoto mandátu byly stejně důležité a jako by bylo politicky legitimní, abychom obětovali (a opravdu to budeme muset udělat – to je právě ten problém) konec úsporných opatření na oltář udržení eura. Aniž bychom vzdali mandát.

Ale proč tuto argumentaci neobrátit a neříct: „Od chvíle, kdy jsme si uvědomili, že ty dvě věci jsou nekompatibilní, rozhodli jsme se odmítnout úsporná opatření, protože to je přesně to, co Řekové očekávali od volby stran radikální levice?“ To znamená, že volili změnu nikoliv stabilitu v současném rámci. Při nejmenším si můžeme myslet, že taková volba by více odpovídala volbě radikální levicové strany, která si dává za svůj strategický cíl socialismus (i když to prokazatelně nebyla přímo agenda, se kterou volby vyhráli).

RV: Autor článku poměrně zjednodušeně přesouvá spor do roviny zachování či odmítnutí eura (tzv. plán B). To je strašně zjednodušené. K opuštění eura patrně stejně dojde. Dříve nebo později. Ale v tuto chvíli překrýt hlavní aktuální spor (nesmyslnost vnučené politiky úspor podlamujících ekonomický růst) sporem o euro je tak trochu odvádění pozornosti stranou. Nejedná se o větší „pevnost postoje“ či větší „radikálnost“, ale o útok pramenící z nepochopení toho, o co dnes jde.

Třetí sofistikované tvrzení je to, které propagují Etienne Balibar a Sandro Mezzadra, kteří sarkasticky útočí na ty na levém křídle Syriza, kdo volají „kapitulace“ (v tuto chvíli nechávám stranou, že nikdo tento termín nepoužil). Balibar a Mezzadra k současným událostem argumentují, že „není možné budovat politiku svobody a rovnosti v Evropě jenom tím, že uhájíme národní suverenitu.“

Podle nich je nejdůležitější, že Syriza získala čas, přiznávají, že je to za cenu několika ústupků (s obligátním odkazem na Lenina, což mělo ukázat radikalismu jejich argumentů); a tím umožnila budoucí politické vítězství (zmiňováno bylo Španělsko) a vývoj sociálního hnutí „transnacionálního“ charakteru. (Blockupy).

A znovu plujeme ve vodách sofistiky – pseudonaivitu, která by působila jen hloupě, kdyby zrovna nevycházela z úst dvou obránců Evropského projektu (jeho „libivé verze“, samozřejmě). Přinejmenším rytmy chodu hnutí, na které se odvolávají, nejsou synchronizované.

RV: Tady S. Kouvelakis kritizuje autory předcházejícího článku velmi povrchně. Přehlíží to hlavní, o čem píšou. Ale to je a dlouho ještě bude projevem selhávání těch, co se hlásí k levici. Sektářství. Počínaje ideovým sektářstvím. Držet se své představy za každou cenu a nevnímat to, co říkají druzí. V této souvislosti si dovoluji poznamenat, že efektivní odpor vůči současnému dění nemůže vzejít z boje o to, kdo bude „lídrem levice“. Pochopení toho, o co jde, bude vyrůstat na mnohem širší společenské základně. Snaha prosadit se jako „lídru levice“ je cesta vedoucí přímo k nepochopení současného dění, hloubky krize a možností nápravy.

Od teď až do léta bude řecká vláda stát tvář v tvář sérii víc než stresujících termínů; a je dost těžké si představit, jak mohou změnit situaci ve prospěch Syriza ať už úspěšné demonstrace ve Frankfurtu nebo i možnost, že by na konci roku Podemos vyhráli španělské volby. Rozdíl v růstu a rytmech těchto hnutí je jedním z důvodů, proč je národní kontext pro aktéry politického boje tak důležitý: je to terén, na němž se rozpory mezi třídami mění v rozhodující sílu.

Balibar a Mezzadra podceňují demobilizující efekt, který to, že Syriza a řecká vláda byly donuceny poklonkovat před diktátem úsporných opatření EU, vyvolá nejen v Řecku, ale i na Evropské úrovni. To je totiž přesně to, co si všichni budou mít tendenci myslet, ať to budou krátkozrací obránci řecké vlády interpretovat jakkoliv.

Nadšení a důvěra, jaké jsme viděli v prvních týdnech po volbách, je již teď v Řecku pouhou minulostí. Samozřejmě, že nadšení může opět oživit, ale tentokrát to bude proti rozhodnutím vlády a v žádném případě to nebude „na výzvu“.

RV: „Demobilizující efekt“ má hlavně to, co píše S. Kouvelakis. Přesně s tím počítají ti, co vydávají 20. únor za své vítězství. Ti musejí mít z Kouvelakisova článku velkou radost. Právě to potřebovali k tomu, aby byl odpor proti současnému způsobu generování a uplatňování moci sveden na scesti.

Dělat jakákoliv rozhodnutí, která jsou takto silně závislá na stavu okolních sociálních hnutí, je víc než riskantní. Je to rozhodnutí, u kterého předpokládáme, že bude muset být změněno, pokud se hnutí nebudou mobilizovat nebo i jen nebudou dostatečně silná.

Ve skutečnosti musíme jít přesně opačným směrem. Musíme si přiznat, že rozhodnutí nepřijmout úsporná opatření jsme už udělali. To mobilizuje hnutí, které pak roste a získává autonomii. To je přesně to, co se stalo v Řecku během vládní „konfrontace“ s Evropskou Unií mezi 5. a 20. únorem, kdy desítky tisíc lidí vyšly do ulic bez jakékoliv stranické organizace.

RV: Teprve teď autor sděluje to nejdůležitější. Opožděně v důsledku rivality vůči autorům prvního článku.

Kromě toho argument, že „jsme získali čas“, je v tomto případě iluzí, protože v těch čtyřech měsících odkladu bude Syriza nucena operovat jen v existujícím rámci. A to tento rámec posílí. Syriza bude muset implementovat velkou část toho, co „Trojka“ (nyní přeměněná na „instituce“) požaduje a přitom bude muset upozadit svůj vlastní program – konkrétně politiku, která by ji umožnila opravdovou změnu a posílení sociální aliance, která ji pomohla k moci.

Existuje obrovské riziko, že se čas, který Syriza „vyhrála“, ukáže jako čas ztracený, který základy Syrize podryje a umožní jejím nepřátelům (hlavně těm z radikální pravice) se přeskupit a prezentovat se jako bojovníci za skutečnou přeměnu systému.

RV: Autor předjímá, co se bude dít. Nepřesně. Větší problém s naplněním dohod bude mít „Trojka“. Pokud ovšem autoritu současné řecké vlády nepodlomí levicový radikalismus.

I přes nechuť, jakou na Evropě závislí Balibar a Mezzadra cítí vůči každé zmínce o „národním“, bychom měli zmínit, že politické úspěchy, k nimž odkazují – a platí to od Syrize po Podemos -, nejen že vznikaly v národním kontextu – mocenské vztahy se proměnily tím, že radikálně levicová politická hnutí vstoupila do národních mocenských struktur – ale byly možné jedině díky tomu, že apelovaly na národní suverenitu: v demokratickém, populárním, ne-národním slova smyslu, v otevřenosti vůči ostatnímu světu.

„Autonomní“ hnutí (jak je nazývají Mezzadra a Balibar) běžně užívaly národně – populistický diskurs – Tsipras a Iglesias se těmito termíny rozhodně nevyhýbali – a v davech, které plnily náměstí a ulice měst, jsme vidali odkazy na patriotismus, jako jsou národní prapory (řecké a španělské, a to nezmiňují vlajky jednotlivých národů španělského státu.

To víc než cokoliv jiného ukazuje, že v tomto konkrétním případě v zemích na periferii Evropy jako jsou Španělsko a Řecko, jsou odkazy na národ téma, které progresivní síly hegemonizovaly a učinily z nich jeden z nejmocnějších faktorů, které zakládají jejich úspěch. A je to také základ, na kterém můžeme vybudovat skutečný internacionalismus, ne pouhé prázdné řeči – odpojené od konkrétní reality politického boje – o už existujícím a nezprostředkovaném „Evropském“ nebo „transnacionálním“.

A jeden poslední bod: první dvě tvrzení mají částečně pravdu, když mluví o neexistenci mandátu Syrize k opuštění Eurozóny. Je pravda, že ve vztahu k této otázce byla strana po celou dobu rozpolcená, což teď vyplulo na povrch.

V takové situaci je nutné, abychom mluvili otevřeně a upřímně. První věc, kterou je zapotřebí udělat je přiznat chybu a říct, že je třeba znovu prodiskutovat nejlepší strategii, kterou by Syriza plnila své sliby a vyvedla Řecko ze současných kolejí. To zároveň dodá sílu i těm lidem – a je jich mnoho – kteří spoléhali na „Řeckem nabízenou naději“ a odmítají se smířit s porážkou.

RV: Uvedené pasáže nepovažují za zajímavé. Příliš se do nich promítá Kouvelakisova snaha o posílení vlastní pozice. To je jako pro politika nejen jeho právem, ale snad i povinností.

Odkaz na celý článek v AltPress viz:

<http://altpress.cz/stathis-kouvelakis-ve-skutecnosti-je-to-ustup/>

Toť prozatím vše.

4. Příprava druhé ročenky „Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb“

Metodologický základ: Překročení hranic neoklasické ekonomie

Radim Valenčík

Každý zlom v rozvoji teorie o společnosti, tj. každý vzestup teorie na vyšší úroveň poznání společenské reality, většinou odpovídá reálnému zlomu ve vývoji společnosti, tj. tomu, že setrvačný vývoj společnosti naráží na určité bariéry, k jejichž překonání je nutné plnější pochopení reality a to z trochu jiného úhlu, než jak to viděla stávající teorie. Podobnou změnu jak v realitě, tak i v oblasti teoretické reflexe reality patrně prožíváme právě v současné době. Jedním z významných atributů doby je změna základního paradigmatu neoklasické ekonomie, která za cílovou stránku lidského chování považuje maximalizaci užitku (ve smyslu požitků a prožitků, ve smyslu maximalizace slatí a minimalizace strastí).

Poučné je z tohoto hlediska proč a jak nahradila neoklasická teorie klasickou. Klasická teorie rozděluje společnost na třídy podle toho, co vlastní - práci (dělníci), půdu (šlechta), kapitál (kapitalisté). Popisuje vztahy mezi takto ekonomicky určenými společenskými třídami. Spotřeba dělníka je (podle klasické ekonomie) přirozeně působícími mechanismy redukována na obnovu je schopnosti pracovat. Z tohoto hlediska jsou jeho preference nevýznamné. Spotřebovává to málo, co mu umožňuje fungovat jako dělník. Jakmile došlo k podstatnému zvýšení reálných příjmů dělníků a dělnický stav se diverzifikuje na profesní skupiny, začíná hrát významnou roli volba spotřebních statků. Teorii přestává zajímat hrubé rozdělení společnosti na třídy, do popředí vystupuje otázka spotřeby, preferencí, apod. Maximalizace užitku se na dlouhou dobu stává dostatečně pregnantním vyjádřením cílového chování člověka, který vstupuje do ekonomických procesů primárně především jako spotřebitel (a teprve návazně je od jeho preferencí odvozeno to, co se bude vyrábět, resp. co on sám jako vlastník výrobních faktorů bude vyrábět).

O tom, že v současné době **roste význam produktivních aspektů spotřeby**, tj. že spotřebou dochází k obnově, navýšení, uchování, vytvoření předpokladů pro uplatnění lidského kapitálu jako stále významnějšího faktoru ekonomického růstu a tvorby bohatství, jsem psal již vícekrát. Jedná se o jeden z hlavních podnětů k tomu, abychom od neoklasické ekonomie přešli k novému paradigmatu, který pracovně nazývám ekonomikou produktivní spotřeby.

Pro znalce: Jedná se dle mého názoru o mnohem zásadnější proměnu ekonomického paradigmatu, než byl např. vznik institucionální ekonomie; ta totiž jen doplňuje neoklasické paradigma, zatímco ekonomie produktivní spotřeby přichází s paradigmatickým zásadně odlišným. Přitom - jak už to bývá - v něčem navazuje na předešlé, vrací se k reprodukčnímu pojetí ekonomického procesu (a tudíž ožívuje některé neoricardiánské prvky, příp. dobře zapomenuté Neumannovy myšlenky o možnosti redukce všech statků na mezistatky). Ale to není to, o co mi dnes jde.

Jedním z aspektů změny paradigmatu je i odlišné (teoretické) chápání toho, co je "lidské štěstí". Připomenu z nedávno napsaného shrnutí toho, co je obsaženo v naší první monografii věnované ekonomikou produktivní spotřeby:

Lidská psychika má schopnost přenést prožitek z finálního uspokojení potřeby na to, co k uspokojení potřeby vede (činnost, kterou k tomu vykonáváme, prostředky, které používáme, situace, v nichž se ocitáme). Aktuálně tedy prožíváme realitu (ve smyslu souhrnu či propojení strastí a slatí) mnohem víc či mnohem plněji, než jak to chápe neoklasický koncept maximalizace užitku (maximalizace slatí a minimalizace strastí). Pokud chceme řešit

otázku "lidského štěstí" či přesněji reálného bohatství lidského života, musíme vycházet z toho, že **naše přítomné bytí je založeno na zpřítomňování minulého (prožitého) a vztahování se k budoucímu (očekávaní budoucího).**

"Maximalizace užitku" (což v případě ekonomie produktivní spotřeby není nejvhodnější vyjádření, ale s určitou výhradou ho lze použít) tedy předpokládá permanentní vytváření představy o budoucím vývoji, hledání smyslu a vztahování aktuálního jednání (i rozhodování) k budoucímu, k přesahu stávajícího (chápanému jako to, od čeho se odvozuje smysl, co je naplněním vize, perspektivy apod.).

Z tohoto hlediska "sankcí" za porušení obecně přijatých zásad (za porušení toho, co je z výše uvedeného hlediska např. porušením úsilí směřujícího k dosažení společně sdílené vize) není trest, který je udělován v případě přistižení člověka při tomto porušení. Skutečnou sankcí je **vyprázdnění smyslu, ztráta toho, k čemu má smysl vztáhnout aktuální konání a rozhodování.**

Zdroj: <http://radimvalencik.pise.cz/2085-reformy-24-shrnuti-pro-2015-4-cast.html>

Zpřítomňování minulého a vztahování se k budoucímu jako svého druhu **naplnění přítomného (prožitkového) bytí lidského štěstí** je odlišné od "maximalizace užitku". Je významné tím, že **umožňuje podstatně efektivnější racionální volbu, že podporuje orientaci na produktivní charakter spotřeby** (tj. na spotřebu produktivních služeb a statků, které umožňují zvyšovat efekt produktivních služeb v oblasti nabývání, uchování a uplatnění lidských schopností).

Ale nejen to. Právě proto, že přechod k ekonomice založené na produktivních službách představuje významný zlom ve vývoji společnosti (srovnatelný s průmyslovou revolucí či patrně ještě zásadnější), získává nový koncept pojetí prožitkového bohatství člověka ještě jednu prakticky významnou aplikaci. A to aplikaci nesmírně aktuální. Orientuje totiž na pochopení toho, jak a kde se budou rodit nezbytné aktivity (společenské síly), které nezbytné změny umožní prosadit. Zasaduje podstatný kámen do mozaiky odpovědi na otázku **KDO nezbytné změny provede**, odkud ten, kdo tyto změny prosadí, vzejde, ale také odpověď na otázku, **jaká rizika pro každého jednotlivce přitom vyvstávají**. O tom si řekneme něco více v dalším pokračování.

Fenomén prožitkového "**vztahování se k budoucímu (na základě zpřítomňování minulého)**" vyžaduje neustálé překračování stávajícího horizontu vztahování. Celý život se vyrovnáváme s otázkami typu, k čemu to děláme, proč a pro koho, jaký to má smysl... V podmínkách relativně stabilního společenského vývoje (když nedochází k žádnému historickému excesu) je toto vyrovnávání spojeno s tím, že člověk získává zkušenosti, rozvíjí se jeho rodinný, profesní i společenský život a odpověď nachází bez větších problémů.¹⁶

Mnohem obtížnější je "udržet" orientaci na "vztahování se k budoucímu (na základě zpřítomňování minulého)" v podmínkách, kdy pokračování společenského vývoje předpokládá zlom setrvačných trendů. Vztahování se ke světu na bázi vize založené na setrvačném vidění vede ke ztrátě perspektivy a tudíž i neodvratně k vyprázdnění přítomného bytí.

V takových podmínkách hromadně dochází k následujícímu:

- Hledá se náhradní smysl, takový, který dává (samozřejmě jen zdánlivě) odpověď na všechny otázky spojené s tím, proč je doba zlá.

- K tomu je potřeba najít si svého nepřítele a začít ho nenávidět (náhražka hledání smyslu).

- K posílení prožitkových efektů se využívá vytváření skupiny utvrzujících se ve své zapouzdřenosti a omezenosti v rámci skupinové konformity.

- "Zpřítomňování minulého" (minulých prožitků jako motivující faktor) se redukuje na vyvolávání ducha minulých křivd, často kompenzujících vlastní pocíťovanou neúspěšnost a z toho vyplývající závist.

S uvedeným fenoménem se budeme setkávat v nejrůznějších podobách (odlišujících se tím, kdo je nenáviděn, kdo je považován za hlavní hrozbu a zdroj problémů, kdo jaké křivdy utrpěl a které křivdy byly větší apod.). Skupiny podléhající skupinové konformitě pokrývají plošně celé spektrum společnosti (dané ideově, politicky, etnicky či vírou apod.), jsou vůči sobě vzájemně nepřátelské a hlavně snadno manipulovatelné z hlediska "vyšších her", které se s geopolitickými cíli, a to právě v dobách zlomových, ve společnosti rozehrávají.

Kdo tedy nezbytné změny provede?

Ten, kdo si začne uvědomovat zvláštnost a specifičnost současné doby, budou důvěřovat vlastnímu rozumu a vlastní schopnosti dobrat se toho, o co jde, bude mít dostatek trpělivosti a vytrvalosti, především však nespadne do žádné z pastí a pastiček nastražených pestrou nabídkou nejrůznějších forem skupinové konformity.

Jako minimum lze uvést aspoň tato doporučení:

1. Uvědomit si, že to, co se děje, není normální. (To platí zejména pro ty, co sázejí na vlastní kariéru a aby si ji nekomplikovali, začínají se smířovat s tím, že je pro ně normální to, co ve skutečnosti normální není, a vystavují se riziku jednoho z typů skupinové konformity, které podléhají ti, co jsou nastrčení či připuštěni k výkonu významných společenských funkcí.) Uvědomit si, že skutečně žijeme v době určitého historického excesu, ze kterého je akutně nezbytné najít cestu ven.

¹⁶ Osobní zkušenost: Někdo může říci, že k tomu nikdy nemůže dojít. Patrně mu budou oponovat ti, co prožili ona "zlatá sedesátá léta". Léta rozkvětu kultury, globálního sblížení a eliminování nepřátelství, léta důvěry ve vědu a techniku, léta postupného nabývání stále větší svobody...

2. Pozorně si dívat ve svém okolí, jak mnozí z těch, které známe, se kterými jsme nějak osudem spřízněni, ke kterým můžeme mít i citový vztah, v současné době spadli či padají do některé z pastí či pastiček skupinové konformity... a jak těžko se z ní budou dostávat. Jak se s nimi začíná obtížně komunikovat, jak si vytvářejí vlastní svět, jak se projevuje jejich agresivita, pokud se někdo pokusí upozornit je na jejich zapouzdřením deformované vidění reality ... Nejlepší výstrahou pro bláznivé motorkáře je názorný výstražný negativní případ ukončení cesty (pokud možno v barevném provedení). V případě konce cesty spočívající v tom, že pocíťované vyprázdnění smyslu se překloupí ve skupinově utvrzovanou nenávist je pohled stejně tak smutný a ošerský.

3. Hledat, poctivě hledat pozitivní vizi. Ta se v logice věci musí rozcházet se setrvačným viděním světa. Nebo z druhé strany - položit si otázku: Čím se budoucí vývoj bude odlišovat od setrvačné projekce? A snažit se na ni odpovědět formou představy nějaké pozitivní vize. (Ta má dnes cenu zlata, je nesmírně cenné ji - pochopitelně na přísně realistickém a teoreticky podloženém základě - vytvářet, a to nikoli jako fantazii, ale jako výsledek vyhodnocení historicky dlouhodobých trendů.)

4. Neztratit orientaci v tom základním: **Zpřítomňování minulého a vztahování se k budoucímu jako svého druhu naplnění přítomného (prožitkového) bytí lidského štěstí umožňuje podstatně efektivnější racionální volbu tím, že podporuje orientaci na produktivní charakter spotřeby** (tj. na spotřebu produktivních služeb a statků, které umožňují zvyšovat efekt produktivních služeb v oblasti nabytí, uchování a uplatnění lidských schopností). V tomto smyslu splňuje kritérium větší efektivity. Současně však dává i existenciální oporu v nalézání smyslu. Ten, kdo tomuto porozumí a kde se toho bude držet, neztratí orientaci v nadcházejících (patrně bouřlivých) změnách, které nás čekají.

Shrnutí 2014 a výchozí teze 2015

Radim Valenčík a kol.

Úvodní poznámka:

Monografie "Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb" byla odevzdána do tisku, probíhají její redakční úpravy. A tak jsme zahájili přípravu dalšího ročníku konference Lidský kapitál a investice do vzdělání. Dodržíme loňský formát - přípravná diskuse, vlastní konference, ohlasy. Z podkladů připravíme další ročník monografie, kterou budeme vydávat jako ročenku obsahující popis logiky toho, co a proč se odehrálo, jaké alternativy lze očekávat do budoucna a co dělat (jaké reformy a jakým způsobem prokomunikovat a realizovat). Úvodní část ročenky bude obsahovat výchozí teze zpracované na bázi tezí předcházejícího roku, inovované v souladu s novými poznatky a připomínkami. Návazně pak stručnou a ucelenou prezentaci základní koncepce tak, jak se jí podařilo zpracovat v předcházejícím roce. Tímto začínáme příslušné materiály v jejich pracovní podobě pro následnou diskusi zveřejňovat.

Hned na začátku je dobré si udělat co nejlepší představu o tom, kam by měly práce vyústit. Podle mého názoru by hlavním výstupem měla být opět vědecká monografie, která by vzešla jak z výsledků celoroční práce, tak zejména z 18. ročníku vědecké konference Lidský kapitál a investice do vzdělání. Mohlo by se jednat o ročenku navazující na monografii zpracovanou v roce 2014, viz:

<http://radimvalencik.pise.cz/2021-jake-reformy-a-proc-360-monografie-souhrnne.html>

Název by mohl navázat na první monografii: "**Financování a perspektivy odvětví produktivních služeb (pohled z roku 2015)**"

Kterým směrem by měl být posunut její obsah? Navrhujeme, abychom se zaměřili na čtyři části, které by mohla obsahovat:

1. Stručný výklad "učebnicovou formou" teoretického jádra toho, co je obsaženo v monografii z roku 2014 (tedy co nejvíce přehledně, vyváženě, jasně, srozumitelně a hlavně stručně) – maximálně 30 stran. Text přeložíme do angličtiny a bude základem přípravy letošní mezinárodní části konference.

2. Prezentace hlavních posunů v teoretické oblasti (zdokumentování výchozího stavu a výklad přesahu stávajícího poznání). Tak, aby bylo jasné, v čem jsme pokročili dále v naplnění záměru dát co nejúplnější odpověď na otázku, jaké jsou příčiny současných problémů a jak je řešit. Rozsah rovněž 30 stran (s tím, že podrobnější výklad výsledků může být dán v elektronické příloze).

3. Aktuální doporučení z hlediska toho, co se připravuje v praxi tak, aby byly vytvořeny co nejvhodnější podmínky pro realizaci reform. Tj. podíváme se, co se připravuje v oblasti financování vzdělání, zdraví, penzijního systému a z tohoto hlediska zformulujeme to, co navrhujeme z hlediska námi rozpracovávané dlouhodobé koncepce řešení současných problémů. Maximálně 10 stran (rovněž s tím, že podrobnější výklad výsledků může být dán v elektronické příloze).

4. Reflexe aktuálního lokálního a globálního společenského kontextu včetně odhadu alternativ nejbližšího vývoje. Podobně jako v předcházejícím případě maximálně 10 stran (rovněž s tím, že podrobnější výklad výsledků může být dán v elektronické příloze).

Nemáme patent na rozum, a proto uvítám doporučení a náměty, včetně nabídky pro spolupráci.

Výchozí teze pro rok 2015

1. Nejobecnější příčinou současných problémů je to, že doposud nedošlo k přeorientaci stávajícího setrvačného vývoje směrem ke společnosti produktivních služeb, tj. společnosti, v níž těžištěm ekonomiky jsou produktivní služby bezprostředně spojené a nabýváním, uchováním a uplatněním lidského kapitálu.

2. Ekonomický růst může být současně exponenciálně dynamický a trvale udržitelný, resp. dokonce musí být exponenciálně dynamický, aby byl trvale udržitelný. Základem tohoto typu růstu jsou produktivní služby, které mají efekty znázorněné následujícím obrázkem:

Obrázek 1.1.:

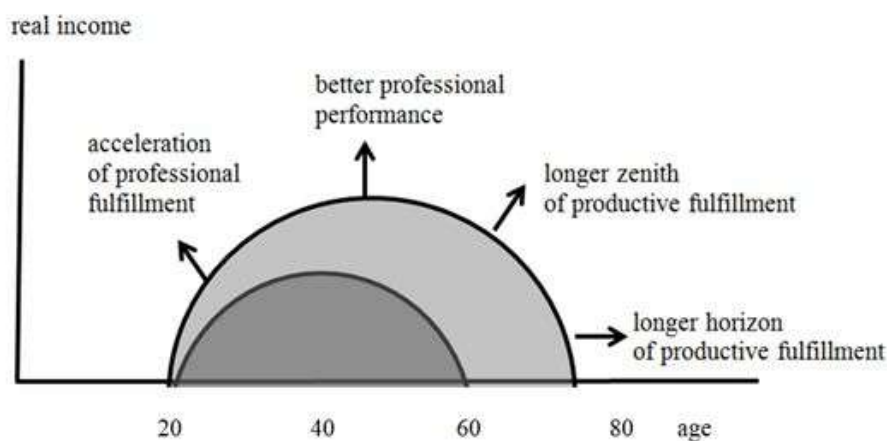

Figure 1: The Economic Effects of Productive Services

(Source: Valenčík)

Vlastní výtvar (Valenčík a kol.)

Plnější využívání investičních příležitostí spojených s rozvoje, uchování a uplatněním lidských schopností může dokonce exponenciální dynamiku růstu (ve smyslu procentuálních přírůstků ze zvyšujícího se základu) oproti té, kterou přinesla průmyslová revoluce, zvýšit.

3. Rozhodující podmínkou přechodu k ekonomice produktivních služeb je zainteresovanost subjektů působících v oblasti produktivních služeb spojených s nabýváním, uchováním a uplatněním lidského kapitálu; vytvoření zpětných vazeb (nezprostředkovaných institucionálním rozhodováním) mezi efekty produktivních služeb a financováním těchto subjektů, může podstatným způsobem přispět k vyšší dynamice ekonomického růstu, pozitivním změnám jeho charakteru a zvýšení kvality života lidí. Jedná se o změnu srovnatelnou s průmyslovou revolucí (patrně ještě výraznější).

4. K prosazení nové ekonomiky, tj. ekonomiky produktivních služeb, je nutný komplex vzájemně provázaných reforem v odvětvích sociálního investování a sociálního pojištění (zejména vzdělání, péče o zdraví a penzijního pojištění). Jedná se o reformy předpokládající plné využití investičních příležitostí v oblasti nabývání, uchování a uplatnění lidského kapitálu, což znamená, že jejich realizace předpokládá orientaci společnosti na podstatně vyšší míru rovnosti při využívání těchto investičních příležitostí (ve smyslu nezávislosti na výchozích majetkových či příjmových poměrech nositele investičních příležitostí uvedeného typu). Jedná se o zcela jiný typ reforem, než je to, co je za reformy jen označováno, co je dnes deformovaným institucionálním systémem prosazováno a co ve skutečnosti slouží k vyvádění gigantických prostředků z veřejných rozpočtů ve prospěch lobby. Lobby, která ovládla finanční instituce i institucionální systém společnosti, lobby v důsledku působení kterých se zrychluje proces bohatnutí bohatých a chudnutí chudých. (O jaká lobby se jedná, upřesníme v dalším bodu.)

5. Neschopnost vytvořit si realistickou představu o možnosti exponenciálně dynamického trvale udržitelného růstu je gnoseologickou příčinou vzniku a šíření představ o katastrofickém či silovém řešení problémů spojených

s existencí nepřekonatelných bariér růstu (formou reglementace spotřeby, omezení počtu obyvatelstva apod.). Tyto představy následně zvyšují intenzitu poziciho investování, jehož důsledkem je ekonomická segregace a oslabování institucionálního systému společnosti působením struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad. Návazně pak dochází k deformování reforem v oblastech systémů sociálního investování a sociálního pojištění, zneužívání jejich objektivní nezbytnosti k aktivitám poškozujícím společnost.

6. Hrozby a příležitosti, které vytváří současná doba v jednotlivých zemích, umožňují spolu s využitím teorie otevřít cestu k prosazení koncepčních komplexních reforem v oblastech sociálního investování a sociálního pojištění. Reformy, které jsou orientovány na plné využívání investičních příležitostí souvisejících se svobodným rozvojem člověka a které předpokládají zdokonalování trhu v dané oblasti na bázi přenesené ceny a zprostředkovaného uplatnění přenesené ceny.

7. K analýze bariér, které vznikají mezi teoretickým řešením a jejich uplatněním v praxi, je možné i nutné využít teorii her, zejména při analýze poziciho investování a při analýze působení struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, dále pak při zkoumání možností pozitivního vývoje finančních trhů.

8. Vzhledem k tomu, že snaha zastřít působení struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad přerostla v systematické stupňování konfliktů a zvyšování jejich intenzity, je nutné věnovat značnou pozornost analýze aktuálního vývoje a jeho predikcím s cílem co nejpřesněji vymezit podmínky (včetně odhadu toho, kdy nastanou), které umožní v reakci na širší povědomí toho, že se nacházíme v historickém excesu, zahájit proces odborného a zejména veřejného prokomunikování nezbytných reforem, jejich lokálního i globálního kontextu.

Shrnutí roku 2014 pro rok 2015

1. Změna charakteru ekonomického růstu, přechod k ekonomice založené na produktivních službách srovnatelný svým významem a rozsahem s průmyslovou revolucí

Analýza historie vývoje ekonomického růstu ukazuje, že do počátku průmyslové revoluce byl založen pouze na extenzivních faktorech. Během průmyslové revoluce začala růst role extenzivních faktorů, která se postupně stabilizovala na úrovni 1,4 % G(HDP/L), tj. přírůstku HDP a jednoho obyvatele. Úměrně tomu se zvýšily i roční přírůstky hrubého domácího produktu na jednoho obyvatele. Od té doby HDP roste exponenciálně na tomto základě.

Předpokládáme, že proces přechodu k ekonomice založené na produktivních službách (který považujeme za proces svým významem a přelomovým charakterem srovnatelný s průmyslovou revolucí) dojde jak k dalšímu zvýšení podílu intenzivních faktorů, tak i k postupnému zvyšování dynamiky růstu exponenciálního typu. V tom smyslu, že se budou procentuální přírůstky zvyšovat ze současných přibližně 50 % (na které se zvýšil a postupně stabilizoval v souvislosti s průmyslovou revolucí) zhruba na 75 %.

Intenzivní faktory růstu bezprostředně souvisejí s působením lidských schopností, resp. lidského kapitálu na přeměnu okolního světa. Navýšení lidského kapitálu (zvýšení potenciálu lidských schopností) lze identifikovat a vyjádřit jako superintenzivní faktor (faktor, který zvyšuje intenzitu intenzivních faktorů růstu).

Představa o růstovém prostoru, který se otevírá přesunem těžiště ekonomického růstu do oblasti produktivních služeb, tj. služeb bezprostředně působících na nabývání, uchování a uplatnění lidského kapitálu je nezbytným základem pozitivní vize. Cílem konkretizace této vize je pak ukázat:

- Jaké reformy mohou přeorientovat ekonomický růst ve směru odpovídajícímu ekonomice založené na produktivních službách.

- Jaké bariéry bude nutné při přípravě, prokomunikování a realizaci příslušných reforem překonat.

- Jak se budou vyvíjet konkrétní společenské podmínky a za jakých podmínek bude možné prokomunikování a reformou odstartovat.

Pro konkrétnější představu možnosti zvýšení exponenciální dynamiky ekonomického růstu v podmínkách ekonomiky založené na produktivních službách je nutné brát v úvahu následující:

1. Souhrn všech poskytnutých produktivních služeb v jejich cenovém může dosáhnout minimálně 80 % toho, co tvoří ekonomický růst (až do tohoto podílu budou náklady na jednotku produktivních služeb nižší než ekonomický efekt produktivních služeb).

2. V ekonomice založené na produktivních službách charakter ekonomického růstu (založený především na rozvoji a uplatňování lidských schopností) splyne s naplňováním reálného bohatství lidského života (které je rovněž založeno na rozvoji a uplatňování lidských schopností).

3. Využívání investičních příležitostí spojených s nabýváním uchováním a uplatněním lidského kapitálu je přímo a bezprostředně spojeno s intenzitou využívání investičních příležitostí, které "odpoutávají" ekonomický proces od negativního vlivu na přírodní prostředí:

- Jednak tím, že část inovací je zaměřena na snižování spotřeby přírodních zdrojů či nahrazování stávajících přírodních zdrojů těmi, jejichž zásoby jsou obnovitelné či v dlouhodobém horizontu neomezené.

- Jednak tím, že část inovací poskytuje statky (mj. i v podobě produktivních služeb či podmínek pro efektivnější poskytování produktivních služeb), které jsou schopny nahradit ty statky ve spotřebě, jejichž produkce negativně působí na přírodní prostředí.

4. Zvýšení role produktivních služeb podstatným způsobem zvýší produktivní efekty ze spotřeby všech ostatních statků, resp. těch statků, které jsou komplementy produktivních služeb.

2. Základní předpoklad vzniku skutečné nové ekonomiky – přenesená cena

Základním předpokladem odstartování přechodu k ekonomice založené na produktivních službách je **vytvoření přímé zpětné vazby mezi ekonomickými efekty, které poskytováním produktivních služeb vznikají, a ekonomickými zdroji (financováním) subjektů poskytujících tyto produktivní služby**. A to přímé zpětné vazby založené na **finančních tržních mechanismech, nikoli na institucionálním rozhodování o přidělování zdrojů**. Je to **podmínka zásadní**, bez které k historicky nezbytné změně charakteru ekonomického růstu a fungování ekonomického systému nedojde.

Konkrétní formou směnných aktů budou kontrakty (smlouvy) týkající se lidského kapitálu (tzv. human capital contracts - HCC), na základě kterých budou (svobodným rozhodnutím příslušných smluvních stran) rozděleny ekonomické efekty vznikající nabýváním, uchováním a uplatněním lidského kapitálu. **Společným jmenovatelem reforem, které podmiňují přechod k ekonomice založené na produktivních službách je vytvoření podmínek pro tento typ kontraktů**. Mezi tyto podmínky patří i vytvoření příslušného institucionálního rámce.

Základem uvedených kontraktů jsou **mechanismy založené na přímém a zprostředkovaném uplatnění přenesené ceny**. Přenesená cena je cena přenesená z trhu, na kterém jsou oceňovány efekty vznikající nabýváním, uchováním či uplatněním lidského kapitálu, do HCC. Zprostředkované uplatnění přenesené ceny je přenesení ceny z trhu, na kterém jsou oceňovány efekty vznikající nabýváním, uchováním či uplatněním lidského kapitálu, do smlouvy, která pojišťuje vlastníka lidského kapitálu před ztrátou tohoto lidského kapitálu či ztrátou možnosti jeho uplatnění.

Poměrně jednoduché by bylo uplatnění přenesené ceny při financování vysokého školství v návaznosti na stávající systém financování vysokého školství u nás:

1. Harmonizovala by se báze veřejného financování vysokého školství a stabilizoval systém normativního financování.

2. Jako motivující nadstavba tohoto systému by se vysokým školám umožnilo uzavírat regulované HCC na bázi přenesené ceny - každý platí až z toho, co mu vzdělání vynese, podle toho, co mu vynese, a přímo tomu, kdo mu vzdělání poskytuje.

3. Postupně, jak by systém generoval informace a motivace (všechny zpětné platby by byly realizovány elektronicky a šly přes jednotný evidenční systém, v agregované formě by byly veřejně přístupné), docházelo by k deregulaci systému.

Druhým směrem reforem je postupný přechod k plně zásluhovému systému penzijního pojištění doplněného základní jednotnou důchodovou dávkou. Přitom:

- Každý rok by se mezi klienty v systému penzijního pojištění rozdělilo jen to, co by se do systému vybralo.

- Souhrn všech výplat každého ze systému by odpovídal přesně tomu, co za svůj život do systému odvedl.

- Roční výplata by se počítala z poměrného podílu odvedeného klientem do systému (v průběhu celého jeho produktivního života) a byla rozdělena na jednotlivé roky podle statisticky vyčíslené doby průměrného dožití.

- Zohledňovala by se změna hodnoty peněz v čase.

- Základní jednotná dávka by se vyplácela všem, kteří splní zákonný nárok, a to ze zdanění výplat v systému penzijního pojištění a podle toho, kolik by v běžném roce na každého připadlo.

Ještě před úplnou transformací současného konfuzního průběžného systému penzijního zabezpečení v plně zásluhový doplněný základní jednotnou dávkou by se postupně zaváděl systém nadstandardního zdravotního pojištění motivující k prodloužení doby produktivního uplatnění člověka jak jeho samotného, tak zdravotní pojišťovnu a poskytovatele zdravotní péče. Na obdobném základě by se uzavíraly kontrakty s poskytovateli lázeňských a dalších služeb (včetně různých forem celoživotního vzdělání), které by přispívaly k prodloužení horizontu produktivního uplatnění člověka.

Financování na základě přenesené ceny lze využít i v dalších oblastech, např. při poskytování startovních bytů mladým rodinám či imigrantům. Nájemné by platili stanoveným procentem z příjmu. Jakmile by jejich příjem vzrostl, měli by sami zájem ze startovního bytu odejít.

3. Poznámky k systému financování produktivních služeb na bázi přenesené ceny a zprostředkovaného uplatnění přenesené ceny

Ke stručnému nastínění hlavního směru reformy formou zavádění HCC kontraktů na bázi přenesené ceny a zprostředkovaného uplatnění přenesené ceny:

1. Je zřejmé, že reformy jdoucí tímto směrem vytvářejí rovnost příležitostí pro rozvoj, uchování a uplatnění schopností nezávisle na výchozích majetkových či příjmových poměrech člověka. (To je jejich pozitivní přínos, ale - jak si ukážeme - je to i příčinou řady bariér, na které v důsledku toho a v důsledku působení některých současných trendů budou narážet.)

2. Tyto reformy pracují s vlastními zdroji, tj. jsou financovány z efektů, které přinášejí. Nejsou "škrťacími", ani "nárokovými".

3. Lze je zavádět i postupně. Např. motivující plně zásluhovou nadstavbu systému penzijního pojištění by bylo možné zavést pro ty, kteří mají nárok na odchod do důchodu, již nyní - a to prakticky okamžitě. A měla by i okamžitý efekt na stabilizaci penzijního systému a výrazné zlepšení kvality života i posílení životních jistot velkého množství lidí. (Mj. - předpokládáme, že konkrétní návrh tohoto kroku bude jedním z letošních výstupů.)

4. Jedním z nejvýznamnějších efektů motivovaného vysokého školství (tj. systému, ve kterém má poskytovatel vysokoškolských vzdělávacích služeb zájem na co nejlepším dlouhodobém uplatnění svých absolventů) by byl vznik kooperujících sociálních sítí. Sítí, prostřednictvím kterých by produkce vysokých škol (absolventi, ale i výstupy vědecké a výzkumné činnosti) nacházela mnohem efektivnější uplatnění než dnes. Základním způsobem by se změnil charakter produkce - nebyl by to již jen lidský kapitál, ale sociální kapitál. A to sociální kapitál zcela protikladného typu, než ten, který je generován strukturami založenými na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad (o kterých bude řeč a které jsou hlavním zdrojem současných problémů).

5. Podstatným atributem reformy je důraz na dlouhodobost, a to:

- Ve smyslu uvažování celoživotní dráhy profesního uplatnění každým, kdo bude chtít nových možností aktivně využít. (Podpora schopnosti aktivního projektování vlastní celoživotní dráhy počínající výchovou v rodině, v rámci základního a vyšších forem vzdělání, činností profesních organizací apod.)

- Mezigenerační návaznosti. (Např. v oblasti uplatnění HCC na bázi přenesené ceny k motivacím v oblasti základních populačních a výchovných funkcí rodiny.)

- Nutností zavádět reformy postupně, protože jednak je nutné počítat s případnými korekcemi, především však je třeba respektovat podmíněnost těchto reform generováním informací, k čemuž bude v různých oblastech docházet s určitým časovým odstupem.

6. Uvedený atribut dlouhodobosti nelze chápat jako omezující či limitující, ale jako motivující. Reformy v uvedeném směru mohou být úspěšné pouze tehdy, když budou probíhat souběžně se změnou paradigmatu vnímání, chápání i prožívání života. Tj. v případě, kdy právě dlouhodobost a aktivní chování člověka z hlediska této dlouhodobosti bude standardním způsobem přirozeně lidského vztahování se k realitě. Přirozené naplnění reálného bohatství života je založené na zpřítomňování prožitého a vztahování se k budoucímu. Z toho mj. vyplývá, že koncepce a koncept reformy budou muset vycházet z přesahu neoklasické ekonomie, jejíž model (založený na "maximalizaci užítku" ve smyslu individuální i kolektivní racionality je příliš zjednodušený, než aby postihl ty motivace, o které jde). Formulování základního abstraktního modelu ekonomie produktivní spotřeby jako přesně definovaného přesahu neoklasické ekonomie bude též jedním z cílů zkoumání v roce 2015.

4. Lidské prožitky, lidské štěstí, resp. reálné bohatství života, teoretická východiska ekonomie produktivní spotřeby

Lidská psychika má schopnost přenést prožitek z finálního uspokojení potřeby na to, co k uspokojení potřeby vede (činnost, kterou k tomu vykonáváme, prostředky, které používáme, situace, v nichž se ocitáme). Aktuálně tedy prožíváme realitu (ve smyslu souhrnu či propojení strastí a slastí) mnohem víc či mnohem plněji, než jak to chápe neoklasický koncept maximalizace užítku (maximalizace slastí a minimalizace strastí). Pokud chceme řešit otázku "lidského štěstí" či přesněji reálného bohatství lidského života, musíme vycházet z toho, že **naše přítomné bytí je založeno na zpřítomňování minulého (prožitého) a vztahování se k budoucímu (očekávaní budoucího).**

"Maximalizace užítku" (což v případě ekonomie produktivní spotřeby není nejvhodnější vyjádření, ale s určitou výhradou ho lze použít) tedy předpokládá permanentní vytváření představy o budoucím vývoji, hledání

smyslu a vztažení aktuálního jednání (i rozhodování) k budoucímu, k přesahu stávajícího (chápanému jako to, od čeho se odvozuje smysl, co je naplněním vize, perspektivy apod.).

Z tohoto hlediska "sankcí" za porušení obecně přijatých zásad (za porušení toho, co je z výše uvedeného hlediska např. porušením úsilí směřujícího k dosažení společně sdílené vize) není trest, který je udělován v případě přistižení člověka při tomto porušení. Skutečnou sankcí je **vyprázdnění smyslu, ztráta toho, k čemu má smysl vztáhnout aktuální konání a rozhodování.**

Individuální reflexi fenoménu "vyprázdnění smyslu" pociťuje člověk zpravidla velmi bolestivě. Reaguje na to hledáním nějaké alternativy, ke které by mohl vztáhnout své konání a na základě které by mohl zpřítomňovat minulost jako předpoklad svého prožitkového bohatství. Vzhledem k tomu, že součástí vztažení je vždy i určité přesah k nějaké kolektivě či pospolitosti, identifikuje se s nějakou skupinou lidí. Omezená možnost vztahování se k budoucímu, ke které došlo porušením obecně přijatých zásad, ho pak vede ke sdílení toho, čím se psychika skupiny zapouzdřuje, uzavírá do vlastního světa, dostává do pasti skupinové konformity. (Porozumění tomuto fenoménu je mimořádně významné při zkoumání toho, jak se chovají struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad a jádra vyjednávání vlivu, která se přitom vytvářejí.)

5. Bariéry, příčiny krize, struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad

Přibližně na počátku tohoto století dochází v důsledku souběhu několika příčin k tomu, že se **sociálně sítě vznikající na bázi investování do společenské pozice** (přeměny majetkové výhody ve výsadu a návaznou skupinovou ekonomickou segregaci) **propojují se strukturami založenými na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad.**¹⁷

Porušení obecně přijatých zásad se stává nejen prostředkem k dosažení majetkové výhody, ale současně i podmínkou toho, aby byl člověk do takto vzniklých struktur přijat. Struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad vytvářejí globální systém, působící jak plošně, tak i na lokální úrovni. Postupně začal ovládat celý institucionální systém včetně finančních a zpravodajských institucí. "Shora", s využitím aktivní role vrcholové reprezentace zemí a uskupení zemí začínají být vyváděny veřejné i soukromé prostředky do vlastnictví jednotlivců a skupin. Prudce narůstá majetková divergence společnosti na globální i lokální úrovni.

Čím více institucionální systém působí destruktivně a vede ke snižování ekonomické efektivnosti v jednotlivých zemích i v rámci jejich sdružení či uskupení, tím více se stává vyvádění prostředků ze systému ve prospěch lobby reprezentujících propojení pozičního investování se strukturami založenými na vzájemném krytí nutnou podmínkou obrany takto deformovaného společenského systému.

K tomu, aby v podmínkách, kdy se parazitní systém rozvinul do své vyzrálé podoby, byla nadále zastírána, kamuflována a překrývána podstata jeho fungování, iniciuje konflikty na náboženské, etnické či národnostní bázi (s využitím prvků historického revanše apod.). Dochází k rozšiřování konfliktů a stupňování jejich intenzity.

K zablokování možnosti pro nezbytné reformy dochází dvěma způsoby:

- Diskreditací reforem: Za reformy se totiž vydává tunelování společnosti "shora" formou tzv. úsporných opatření, jejichž smyslem je na jedné straně vyvádět prostředky ve prospěch výše popsaných lobby, jednak snaha uvrhnout velkou většinu společnosti do stavu existenční závislosti na státu a vydíratelnosti.

- Omezováním rovnosti příležitosti: Tj. místo orientace na vytváření rovnosti příležitostí, která byla typická pro celou druhou polovinu 20. století, dochází na přelomu milénia ke zvratu. Bohatnutí bohatých a zejména pak dopady tohoto procesu ne ekonomickou segregaci společnosti začíná být považováno za přirozený stav společnosti.

6. Jádra vyjednávání vlivu a základní ideové paradigma

Je téměř tautologické říci, že hlavní a nezbytnou podmínkou fungování struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad (které zvyšují moc formou pozičního investování a penetrují institucionální systém společnosti) je zastírání, kamuflování či překrývání masového a intenzivního porušování obecně přijatých zásad. Pokud by docházelo k soupeření těchto struktur o vliv formou indiskrecí (vzájemné obnažování, tj. udávání toho, jak ti, co jsou zapojeni do jednotlivých konkurujících si struktur, obecně přijaté zásady porušují), celý systém těchto struktur by se zhroutil. Jak pod tlakem veřejného mínění a veřejného odporu, tak v důsledku obnovy částí institucionálního systému v oblastech, které chrání společnost před

¹⁷ Vsvuka R. V.: Pokud se výše či dále řečené bude někomu zdát nedostatečně srozumitelné, doporučuji se podívat na video (viz následující odkaz), příp. alespoň na ty části diskuse, na které upozorňuji):

<http://radimvalencik.pise.cz/2068-stojim-si-za-tim-co-rikam-video-v-literarkach.html>

porušování obecně přijatých zásad. Jinak řečeno (nahlíženo z opačné strany), pokud má tento systém fungovat, musí si vytvořit funkční mechanismy, které umožňují koordinovat činnost jednotlivých struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad, zamezit střetům mezi nimi a zejména pak vzájemnému používání indiskrece. Struktury založené na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad si musí vytvořit systém účinné ochrany vůči indiskreci.

Tuto roli plní v systému těchto na globální i lokální úrovni spontánně se utvářející **jádra vyjednávání vlivu uplatňovaného prostřednictvím struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad**. Tato jádra vyjednávání vlivu si k rozpoznání toho, s kým kdo může spolupracovat a kdo musí být vytlačen mimo hru si jako svoji ideovou nadstavbu (rovněž spontánně) vytvářejí **základní globálně i lokálně sdílené ideové paradigma**. Kromě rozpoznávací role plní toto paradigma funkční roli při orientování na efektivní způsoby krytí porušování obecně přijatých zásad. Základní ideové paradigma v posledních létech vykrytalizovalo do následující podoby:

- **Prosazování silových řešení doslova "za každou cenu" (mj. s cílem ovládat hráče typu figurek formou poskytování in-side informací).**

- **Pěstování nekritické víry v technologickou a ekonomickou převahu, která vždy a všude k vítězství silového řešení vede.**

- **Pěstování obrazu nepřítelů a výroba reálného nepřítelů (právě uplatňováním silových řešení).**

- **Používání dvojího metru k demonstrování moci a možnosti využívat in-side informace při ovlivňování chování osob.**

- **Pěstování nekritické představy o výlučnosti a bezchybnosti naší západní civilizace.**

- **Kontrola chování osob v oblasti politické reprezentace vlastní země i ostatních zemí (jejich monitorování, výroba kompromitujících materiálů, vydírání, protěžování i "měkké" řízení formou poskytování in-side informací, přičemž to poslední je bezprostředně spojeno s prosazením silového řešení za každou cenu).**

- **Sugerování představy o tom, že je naprosto normální to, co ve skutečnosti normální není - tj. to, že celý institucionální systém je penetrován strukturami založenými na vzájemném krytí (včetně mocenských, zpravodajských a finančních složek) a že prostřednictvím něj dochází "shora" k masivnímu přerodělování bohatství a ekonomické segregaci společnosti.**

Působení základního ideového paradigma navázaného na fungování difúzní struktury jader vyjednávání vlivu je bezprostředně spojeno s generováním současné moci, tj. s rozhodováním o tom, co se stane, jaká alternativa dalšího vývoje bude přijata a prosazena.

Přibližně od poloviny roku 2013 začíná krize moci generované na tomto základě. Ta se rychle prohlubuje setrvačnou snahou řešit krizi neudržitelného základního ideového paradigmatu prostřednictvím postupů, na které toto paradigma orientuje. Již v průběhu roku 2014 se ukazuje, že dojde ke střetu o podobu modifikace a proměny základního ideového paradigmatu:

- **Na jedné straně se bude zjevně projevat tendence k překrývání příčin jednoho účelově vyvolaného konfliktu ještě větším konfliktem, tendence k rozšiřování a vyostřování konfliktů.**

- **Na straně druhé se bude projevat tendence k odmítnutí vyhrocování konfliktů, ke hledání řešení jiným způsobem, k reflexi toho, o co vlastně v současné době jde.**

V průběhu roku 2015 budeme svědky různých podob několikanásobného vyhrocování střetů mezi těmito dvěma tendencemi modifikace základního ideového paradigmatu, které se budou odehrávat ve sféře generování současné moci. Při jejich vyhodnocení je nutné si uvědomovat, že na jedné straně znamená tendence k větší agresivitě moci, která je generována současným způsobem, nejen přímé ohrožení celé naší civilizace z hlediska jejího přežití, ale patrně je i z různých důvodů neudržitelná. Na druhé straně jakákoli pozitivní modifikace (ve smyslu vyvedení ze slepé uličky zničující globální konfrontace, odhalení příčin současných problémů a cesty jejich řešení) stávajícího základního ideového paradigmatu se nutně bude dostávat do střetů s ekonomickou a mocenskou základnou, na které toto ideové paradigma vyrostlo jako jeho nadstavba. Tj. přestane plnit funkci fikového listu působení struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad a dostane se do přímého konfliktu s těmito strukturami, které jsou pevně usazeny ve sféře politické reprezentace, výkonné moci, zpravodajských složek, finančních institucí (jak těch, které jsou složkami státu, tak soukromých), mediální sféry apod.

7. "Otvírání startovních oken" pro prokomunikování nezbytných a perspektivních reforem

Z hlediska, co jsem psal v předcházející části o krizi základního ideového paradigmatu, na bázi kterého je generována současná moc, je konkrétní vývoj v roce 2015 obtížně predikovatelný, pokud jde posloupnost jednotlivých událostí a míru vyhrocení situace. Nepochybně však bude docházet alespoň k dílčímu

přehodnocování extrémně agresivních přístupů zaměřených na vyhrocování situace s cílem překrýt podstatu toho, proč je současný systém v krizi.

Lze předpokládat, že dílčí uklidnění budou dočasná. Ti, co jsou dosazeni mechanismy současné moci, budou konfrontováni s tím, že svou **snahou vyvést vývoj ze slepé uličky** (změnit stávající základní ideové paradigma, které se samovolně modifikuje v autodestrukční mechanismu vyhrocování konfrontací, protože již nemá k dispozici jiný způsob překrytí masivního porušování obecně přijatelných zásad) **ohrožují samotný systém založený na masivním krytí porušování obecně přijatých zásad**. Budeme moci sledovat nejen dramatické dění, ale i dramatické osudy těch, co plní roli určité figury a jsou změnou podmínek vystaveni tlaku, v reakci na který se budou muset vyrovnávat i s existenciálními problémy.

Především však bude důležité (a k tomu se během roku 2015 několikrát nabídne příležitost) **využít "startovní okno"** dané relativním uklidněním situace v důsledku odmítnutí řešení konfliktů jejich vyhrocováním **k "prokomunikování" toho, o co jde**. Tj. prokomunikování jak toho, co v širším povědomí umožní odhalit **podstatu současných problémů, podstatu toho, co se odehrává, tak i způsobu řešení současných problémů, tj. jaké reformy, jak a proč realizovat** v co nejvíce srozumitelné a konkretizované podobě. Tak, aby bylo tomu, kdo přemýšlí, zřejmé, že příslušné reformy jsou reálné, že bez nich to nejde a hlavně že nejsou "proti člověku", ale "pro člověka".

V roce 2015 tak bude možné nejen identifikovat střety v oblasti dvou tendencí proměn současného základního ideového paradigma, ale i získat **první zkušenosti z rozšíření možností "prokomunikování" koncepčního řešení "zdola", tj. v interakci s tou částí veřejnosti, která nepodléhá manipulaci založené na skupinové konformitě, která cítí reálné ohrožení a která hledá cestu ze současné krize, ze současného historického excesu**. Na rozdíl od roku 2014 umožní rok 2015 mnohem bezprostřednější interakci koncepčního řešení s veřejným míněním, a to právě proto, že k tomu budou otevírána či alespoň pootevírána startovní okna "shora", střety dvou základních tendencí, ke kterým bude docházet uvnitř jader vyjednávání vlivu uplatňovaného prostřednictvím struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad.

Zde je nutné přihlédnout k tomu, že výše uvedené jádra vyjednávání vlivu se svým paradigmatickým nemohou zcela izolovat od vývoje veřejného mínění. Proto, ti, co v těchto jádrech vyjednávání vlivu působí, jsou vystaveni nejen tlaku struktur založených na vzájemném krytí porušování obecně přijatých zásad (kterým slouží), ale také vývoje veřejného mínění, které v důsledku výše uvedeného bude hrát podstatně větší roli než dnes.

Mj. již dnes lze téměř v učebnicové podobě sledovat úpadek vlivu figurek podstrkovaných mediální sférou, které mají být "uznávanými autoritami" a vytvářet veřejné mínění. Tento mechanismus veřejné manipulace v současné době zcela selhává.

Do izolace se budou dostávat i dřívější "laičtí" nositelé základního ideového paradigmatu. Ocitají se v zajetí skupinové konformity a místo svého původního vlivu na veřejnost budou stále více nabývat podobu sekt. Bude též možné sledovat jejich snahu uzavírat se a izolovat od běžné veřejné komunikace, což na jedné straně povede k eliminování jejich vlivu, na druhé straně přestanou plnit svou roli "převodní páky" či "hlásné trouby" z hlediska dominování základního ideového paradigmatu (resp. jeho podob upravených pro masové použití a konkretizovaných na jednotlivé kauzy). Fenomén tohoto uzavírání se skupin, které ovlivňovaly veřejné mínění, a následná ztráta jejich vlivu bude dalším faktorem, který otevře prostor pro prokomunikování nutných a perspektivních reforem.

Hledání „startovního okna“ pro prokomunikování, přípravu a realizaci reforem

Radim Valenčík

Úvodní poznámka: Tato část obsahuje příspěvky z mého blogu, na které odkazuji v závěru každého z nich.

Úvod k letošnímu seriálu

Zveřejněním vědecké monografie **"Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb"** na Facebooku, viz:

<http://radimvalencik.pise.cz/1992-jake-reformy-a-proc-348-monografie-1-cast.html>

(zde zájemce najde odkazy na plný text monografie i její zasazení do širšího kontextu)

jsme završili první díl seriálu čtyř navazujících vědeckých konferencí, který vyvrcholí **veřejnou prezentací komplexního programu reforem umožňujících vyvést společnost ze současné krize**.

Připomenu první díl seriálu "Jaké reformy a proč":

<http://radimvalencik.pise.cz/965-jake-reformy-a-proc-1.html>

Myslím, že to, co jsme si loni předsevzali, se podařilo splnit.

Začínám přípravu druhého ročníku seriálu čtyř navazujících teoretických konferencí. Jedním z jejich cílů (nikoli jediným) je pozitivním způsobem ovlivnit úroveň programů, se kterými půjdou politické strany do parlamentních voleb (přesněji do voleb PS) voleb na podzim roku 2017. Tomu, o co v této souvislosti jde, se bude podrobněji věnovat v některém z dalších pokračování.

Jak to vidím na začátku roku 2015 a po zkušenostech z úspěšného roku 2014, lze vymezit následující směry práce:

1. Připravit vědeckou konferenci na téma "Lidský kapitál a investice do vzdělání" (18. ročník) tak, aby na jedné straně navázala na výstupy 17. ročníku konference, především však hlavní výstup (obsažený zejména v monografiích "Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb") podrobit reprezentativní mezinárodní oponentuře a na tomto základě navázat mezinárodní spolupráci.

2. V návaznosti na to posílit stávající mezinárodní spolupráci a rozšířit kontakty. Jedním z konkrétních cílů je spojení úsilí s obdobně zaměřenými týmy působícími v zahraničí.

3. Připravit navazující vědeckou monografii "Perspektivy a financování odvětví produktivních služeb" (s vhodným podtitulem), která posune pohled na současné problémy a jejich řešení.

4. Sledovat vývoj z hlediska vytvoření "startovního okna" pro prezentaci výsledků v prakticky využitelné podobě. – O tom podrobně pojednám v dalším pokračování. Předběžně řečeno jde o to, že selhávání současné euroreprezentace a poměrně dramatický vývoj, který je důsledkem tohoto selhávání, povede během několika měsíců k tomu, že bude nutné podstatným způsobem přehodnotit přístupy k řešení problémů. Ty se budou nadále vyhrcovat a doznají nových podob. Jedním z efektů bude to, že se vyvstane, resp. zesílí poptávka po komplexní reflexi doby a návrhu komplexních řešení. Vývoj vedoucí k vytvoření "startovního okna" je nutné monitorovat tak, aby ho bylo možné využít. (Pokud známe logiku toho, čím je určováno současné dění, můžeme předvídat, co se stane.)

5. Podstatným způsobem rozšířit "prokomunikování" konceptu, který rozpracováváme ve vztahu k veřejnosti. Věda, která v současné přelomové době nedokáže dotáhnout výstupy až do polohy, kdy zaujme ty, kteří se problémům současnosti nevěnují profesionálně, ale cítí jako svoji občanskou zodpovědnost se v současné době zorientovat a napomoci řešení současných problémů, je mrtvá věda. (K tomu se též v některém z dalších pokračování vyjádřím podrobněji).

Uvítám ohlasy, protože předpokladem úspěšně realizace projektu je velmi podstatným způsobem závislý právě na již zmíněném "prokomunikování" postupu prací ve výše naznačených směrech nejen s dalšími odborníky, kteří v dané oblasti působí profesionálně, ale i s tou částí veřejnosti, které není lhostejné to, kam směřuje současný vývoj.

Poznámka:

Paměť mně ještě docela slouží a tak si pamatuji řadu rozhovorů, které jsem měl s nejrůznějšími lidmi působícími v různých oborech a různého postavení před rokem – konkrétněji v lednu až únoru loňského roku. Nikdo mně tehdy nevěřil, když jsem říkal (a psal), kam až dojde vývoj na Ukrajině, jak se svět přiblíží globální válce a EU ke svému rozpadu. Nechci se dovolávat nějakého prorockého vidění, ale protože znám věčné pochybovače a oponenty, za článkem uvádím příslušné odkazy.¹⁸

Ve skutečnosti nejde ani tak o proroctví, ale o poměrně vědecky přesný popis toho, jak je generována současná moc. Sice poněkud těžkopádným jazykem (popularizace vědeckých poznatků si vyžaduje důsledné teoretické dořešení problémů a přichází vždy s určitým zpožděním), ale přesto podle mě srozumitelně je popsáno to, proč selhávají institucionální systémy naší "vyspělé" či "euroatlantické" civilizace v 5. a 6. části naší monografie, viz její 10. a 11. část na mém blogu:

<http://radimvalencik.pise.cz/2009-jake-reformy-a-proc-357-monografie-10-cast.html>

<http://radimvalencik.pise.cz/2010-jake-reformy-a-proc-358-monografie-11-cast.html>

Proto si též troufnu tvrdit, že **během několika měsíců (v důsledku neudržitelnosti pokračování ve velké ukrajinské lži i v důsledku toho, co se odehrálo v Řecku a k čemu se schyluje v dalších zemích), dojde k započetí procesu přehodnocování způsobu, kterým současná euroreprezentace (selhávající v důsledku své pýchy kombinované s lidskou malostí, omezeností kombinované se servilitou, v neposlední řadě pak diletantství pocházejícího z toho, že se jí nedostalo kvalitního vzdělání založeného na adekvátním odborném pochopení doby) přistupuje k řešení (či spíše vyvolávání a vyhrcování) současných problémů.**

K tomu jen na okraj. "Co jiného jsme mohli dělat?" či "Co jiného můžeme dělat?" říkají dnes velmi často ti, co selhali v řešení ukrajinské krize (kterou sami napomáhali vyvolat), příp. ti, kteří se je snaží obhájit. Problém

¹⁸ V prvním odkazu jsou uvedeny citace z předcházejících článků od 25. ledna:

<http://radimvalencik.pise.cz/1179-ukrajina-jak-to-zacalo-a-kam-to-doslo.html>

a k tomu ještě o kousek později:

<http://radimvalencik.pise.cz/1215-ukrajina-eu-se-nepoucila-bude-nas-to-hodne-stat.html>

ukrajinské krize je složitý a komplexní. Přesto však lze (alespoň pro začátek nápravy) dát následující doporučení: Přestaňte používat dvojí metr v hodnocení události a reakcích na ně. Dvojí metr je velmi účinný nástroj moci, ale jen krátkodobě. Střednědobě odstartuje problémy, které převládají toho, kdo tento nástroj začal používat. (Každá učitelka na základní škole ví, že když začne používat dvojí metr k "narovnání" vztahů mezi svými oblíbenci a neoblíbenci, zakrátko rozloží třídu a bude z ní muset prchnout.) Mj. i dnes se objevující hodnocení události prizmatem "stejně viny" je jen pokračováním uplatňování nástroje "dvojího metru" v poněkud více plaché podobě. – Problém je v tom, že současná eurorepresentace nemůže od uplatňování dvojího metru jen tak snadno odstoupit. Velká ukrajinská lež, ke které se propůjčila, by se totiž zhroutila jako domeček z karet. Proto zoufale a přihlouple pokračuje v politice, která nemá a nemůže mít pozitivní výústění. Může sáhnout až k velkým provokacím spojeným se zneužitím moci (zpravodajských služeb i silových složek, případně dalších represivních nástrojů). Ale na to asi nemá dost sil.

Právě proto je nutné bedlivě (prizmatem dobré teorie) sledovat vývoj, předvídat možné alternativy a využít možnosti pro šíření osvěty, pokud jde o komplexní pochopení toho, co se odehrává, a jak problémy řešit.

Zdroj: <http://radimvalencik.pise.cz/2028-reformy-2015-1-uvod-k-letosnimu-serialu.html>

Jak praská Velká ukrajinská lež

Podle všeho začíná příprava na to, že se brzy proflákně Velká ukrajinská lež. Jednotliví aktéři na sebe navzájem začnou svalovat vinu. Článek na Novinky.cz je jeden z prvních pokusů ukázat na viníka. Článek je cenný i tím, že připomíná "ranou fázi krize" (na kterou se někdy dost zapomíná):

<http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/362164-katastrofalni-nepochopeni-kremlu-britove-kvuli-ukrajine-tvrde-odsoudili-namesicnou-evropu.html>

Ovšem Haasovo připomenutí, které bylo součástí odůvodnění toho, proč vystupuje z ODS, je mnohem věcně i logicky přesnější:

<http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-voicum/Haas-ODS-Ukoncuj-clenstvi-v-ODS-362116>

Druhá část Haasova dopisu věnována rané fázi krize na Ukrajině je vynikající čtení, pro "naše" novináře by mělo být povinné, aby neplácali blbosti.

Já jsem reagoval později, asi před rokem, ale také to stojí za připomenutí - viz článek z 26.3.2014 s názvem "Ukrajina: Jak to začalo a kam to došlo". S odstupem času jsou některé věci viditelnější:

<http://radimvalencik.pise.cz/1179-ukrajina-jak-to-zacalo-a-kam-to-doslo.html>

Zvláště mě potěšilo, že dodnes je tento odkaz aktivně vyhledáván a má dost velkou čtenost (rok starý článek má přes tisíc přečtení za poslední měsíc! - to není náhoda a o něčem to svědčí).

Mj. i "vedoucí" článek s téměř dvěma tisíci přečteními, stojí zato:

<http://radimvalencik.pise.cz/2019-88-sekund-drsne-pravdy-o-ss-ukrajincich-na-ct.html>

Zdroj: <http://radimvalencik.pise.cz/2081-jak-praska-velka-ukrajinska-lez.html>

Jak praská Velká řecká lež

Rok 2015 bude zajímavý mimo jiné i tím, že během něj postupně praskne Velká ukrajinská lež a Velká řecká lež. Umožním nám to pochopit, do jak velkého historického excessu jsme se dostali. A možná, pokud se to podaří, zjistíme, proč k tomu došlo a dáme si – alespoň částečně – odpověď na otázku, CO DĚLAT? Bude to ovšem chtít trochu (spíše dost) dřiny, pokud jde o přemýšlení a především pak snahu dobrat se podstaty věci. Včetně ochoty vzájemně vnímat podněty k pochopení toho, o co jde. Cenným příspěvkem k pochopení Velké řecké lži je článek M. Hekrdly na AltPres ze soboty 21.2.2015 nazvaný příznačně "Řecko na šibenici... Nebo na kyslíku?" (to nejdůležitější dávám tučně a vůbec nejdůležitější ještě podtrhuji):

*Dohoda bruselské Euroskupiny s Aténami o tzv. prodloužení pomoci Řecku v pátek 20. února je na levici čtena různě, ba protikladně. Šéf francouzských komunistů (PCF) Pierre Laurent označil na Twitteru dohodu za "vítězství řeckého lidu & potvrzení, že změna je možná"; v tomto duchu vysázela sobotní L'Humanité, faktický tiskový orgán PCF a francouzské Levicové fronty (FG), titul: "Řecko uvolnilo smyčku". Naproti tomu trockistický World Socialist Web Side týž den otitulkoval svůj článek výmluvně: "Syriza kapitulovala před EU." **Smyčka se tedy utáhla, nebo uvolnila?***

Fabrice Savel v L'Humanité 21. února zdůrazňuje slova řeckého ministr financí Janise Varoufakise z pátečního večera, že dohoda s eurozónou je "první krok", který umožní Aténám "nechat memorandum za sebou". Memorandum je soupis restriktivních podmínek – úsporných opatření – pro "evropskou pomoc Řecku", k nimž se zavázal kabinet Tsiprasova pravicového předchůdce Antonise Samarase a proti nimž zejména směřovala kampaň Koalice radikální levice (Syriza), která zvítězila 25. ledna v předčasných parlamentních volbách.

*Dohodu, podle níž ministři financí eurozóny v pátek prodloužili o čtyři měsíce "mezinárodní plán podpory", označil Varoufakis za "potřebný kompromis" pro udržení své země v eurozóně. **Eurozóna se rozhodla prodloužit plán finanční pomoci Řecku za určitých podmínek, jejichž součástí je seznam reforem, které musí schválit jeho věřitelé.** L'Humanité cituje Varoufakisova slova, že seznam nezahrnuje reformu důchodového systému a trhu práce. Vlada je však – u nás bychom řekli: babišovský – odhodlána řešit různá daňová privilegia a daňové*

úniky. Dokonce podle Varoufakise hodlá zvýšit minimální mzdu, ale bude podobné kroky konzultovat a vyjedná s "institucemi", jak se po pátku povinně nazývá tzv. Trojka (MMF, ECB a EK). To aby se mohlo tvrdit, že i Trojku, stejně jako Memorandum, mají Řekové "za sebou"... V dohodě nepochybně došlo ke změkčení původního požadavku na primární rozpočtový přebytek v letošním roce a v následujících letech, kdy "instituce" mají brát v úvahu aktuální hospodářskou situaci. Zvýšení DPH či snížení penzí nejsou v textu dohody výslovně požadovány.

Přechodné období čtyř měsíců by mělo poskytnout Řecku čas vyjednat s eurozónou "novou smlouvu" k ukončení krize. V tomto kontextu, uvedl Varoufakis, "budeme diskutovat o tom, co je inteligentní snižování dluhu". Evropský komisař pro euro Valdis Dombrovskis na svém Twitteru upozornil, že **země bude muset předložit již pondělí 23. února první "seznam reforem", který budou schvalovat věřitelé...**

Noviny z doslova opačného břehu – Wall Street Journal – vyhodnotily páteční dohodu v několika bodech. Především, "Německo má, co chtělo... prozatím," napsal v sobotu Matthew Dalton v tomto ústředním orgánu světových finančníků. Spolková republika v posledních třech týdnech trvala na kontinuitě dosavadního záchranného plánu, zatímco řecký premiér žádal o jeho zastavení a o překlenovací úvěr po dobu, než bude vypracován plán nový. Nakonec ale Tsipras a Varoufakis požádali o prodloužení starého plánu až do června a slíbili, že se mu podřídí. Náplast na tuto porážku spočívá v tom, že Atény by měly těžit ze shovívavosti Euroskupiny, která prý poskytne Řecku větší "flexibilitu" k udržení fiskálních cílů pro rok 2015. Kromě toho, konstatuje Wall Street Journal, "dohoda nevyžaduje po Aténách, aby tytéž cíle naplnily i následující roky. To byla jedna z předvolebních idejí Alexise Tsiprase.

Jenže! Dohoda by nemusela přežít ani pondělí. Atény totiž musí předložit Euroskupině seznam reforem směřujících k rovnováze veřejných financí, které se již zavázala realizovat předchozí Samarasova vláda. "Alexis Tsipras už naznačil, že má v úmyslu přehodnotit mnohá z těchto opatření," uvádí Wall Street Journal. **Ale některá z opatření, jež odmítá nejostřeji – například snížení důchodů – jsou právě ta, která Euroskupina vnímá jako zásadní.** Řeční politici by také mohli dohodu jednoduše odmítnout. "Zdá se, že dohoda jde proti některým slibům z předvolební kampaně řeckého premiéra," poznamenal Wall Street Journal bystře. Neboť touto dohodou zůstává podle listu v platnosti, že Řecko je pod dohledem Evropské komise, MMF a ECB, což je pravý opak toho, co Alexis Tsipras slíbil voličům. Když i takový – dodal bych k tomu – německý ministr financí Wolfgang Schäuble zatoužil v pátek novinářům sdělit, že "důvěra může opět růst", nevěsti to nic dobrého...

Trockistický World Socialist Web Side (WSWS) navázal v sobotu 21. února přesně tam, kde Wall Street Journal skončil. Podle webových stránek Mezinárodního výboru IV. Internacionály "řecká vláda vypověděla své předvolební sliby pátečním souhlasem se čtyřměsíčním prodloužením stávajících úvěrů a úsporného programu nadiktovaného Trojkou". WSWS upozornil na prohlášení Euroskupiny, v němž se konstatuje, že **dohoda zůstala podmíněna řeckou pondělní prezentací prvního seznamu reformních opatření vycházejících z aktuální dohody a že návrhy Syrize musí být schváleny následující den Euroskupinou a Trojkou, "zda jsou dostatečně komplexní, aby mohly být správným východiskem pro úspěšné ukončení dohledu"**. Řecku byla stanovena lhůta, aby do dubna dokončilo seznam úsporných opatření, který bude "dále konkretizován a pak odsouhlasen" Trojkou.

WSWS zesměšňuje fakt, že Syrize bylo dovoleno přejmenovat "Trojku" na "instituce" a Memorandum of Understanding (MoU) na Master Financial Assistance Facility Agreement (MFAFA). Avšak opět se v deskách s novým názvem výslovně dočteme, že Řecko musí provádět politiku austerity "v souladu s opatřeními stanovenými v Memorandum of Understanding". "Ubohá kapitulace vládnoucí Syrize ukazuje naprostý politický úpadek nesčetných maloburžoazních pseudolevicových organizací po celém světě, které před pár týdny přivítaly Tsiprasovo volební vítězství jako zemětřesení," uvádí WSWS. Podle tohoto portálu je páteční dohoda Syrize s Euroskupinou "cynický a zbabělý akt politické zrady".

Ortodoxní sektářský jazyk se zdá být nadán prorockým duchem – po všech těch ukradených, zrazených, nedokončených či jinak degenerovaných revolucích. **Ve skutečnosti jde jen o "poločasy" sociálních "her", které jsou vždycky otevřené. Zůstává netknuto otevřené pole možností ve světě, Evropě i samotném Řecku.**

Viz: <http://altpress.cz/recko-na-sibenici-nebo-na-kysliku/>

Analýza M. Hekrdly je informačně bohatá, závěr (podtržený a tučně mnou) přibližně odpovídající realitě, resp. snaze vyhnout se jednostrannostem při interpretaci toho, o co jde. Přesto si však myslím, že pokud máme zvládnout důstojně to, co nám současná doba umožňuje a co si vyžaduje, je nutné jít podstatně dál. K tomu pár poznámek v intencích toho, co mně v Hekrdlově velmi cenném příspěvku k pochopení současné reality chybí:

1. Především z naší strany (těch, kteří se nenamočili do Velké řecké lži, kteří sice ponese její negativní důsledky, ale dnes se jim nabízí možnost provést změnu politiky, která vede do slepé uličky) bude znovu a znovu potřeba připomínat, **o co komu šlo v případě přijetí Řecka do Eurozóny.** To přece nebyl omyl. To přece nebyla naivní představa, že to nějak vyjde. To přece nebyla neznalost základních ekonomických poznatků, které říkají, jaké podmínky jsou nezbytné k tomu, aby se mohla vytvořit funkční měnová oblast. To byl přece **záměrný a promyšlený stamiliardový tunel "shora"**. Tunel ze strany eurorepresentace. Tunel založený na tom, že hned po přijetí Řecka do Eurozóny (kvůli kterému se bude muset Řecko více zadlužit a postupně více a více zadlužovat) se postupně řecké dluhopisy stanou více a více rizikové a rizikovější. Oproti tomu pak poroste výnos z těchto dluhopisů až na nějakých 8 %, což s pákovým efektem bude znamenat pro finanční instituce a za

nimi stojící skupiny kolosální roční zisky, resp. vyvedení obrovských prostředků z ekonomiky EU ve prospěch těch osob, jejich skupin a společenství, které mají reálnou moc. A to zcela bez rizika, protože dluhovou toxicitu pak převezmou veřejné instituce (centrální banky jednotlivých zemí i celé EU). Německo si přitom také přijde na své, protože se mu sníží náklady na dluhovou službu a posílí si své postavení v EU.

2. Počítalo se s tím, že až skončí penězvod přes Řecko, bude pokračovat (a také dodnes pokračuje) přes další země, které se postupně budou stávat rizikovými. Skvělý projekt. Zmařily ho dvě věci. Neskutečná nenažranost těch, kteří celý projekt rozjeli a kteří potřebují stále více a více finančních prostředků, aby mohli svým majetkem kontrolovat vývoj. Ten se jim však vymyká z kontroly. Realita se stává příliš čitelnou, náklady na udržování velkých lží stále větší, prameny vysychají a naráží se na přirozené hranice sociální trpělivosti. Nikoli Řecko, ale ti, co za celým tím svinstvem stojí, nyní řeší dilema – otevřít problém a exemplárně ztrestat Řecko, nebo celou záležitost raději zaretušovat a pokračovat ve velkozlodějinách, na kterých je postaveno současné fungování EU? Snad vůbec nejlepší z jejich hlediska by bylo toto svinstvo překrýt ještě větším svinstvem. Taková válka na Ukrajině, skutečná, ale aspoň trochu kontrolovaná. Ta by se k tomu hodila! Jenže smůla. Praská i Velká ukrajinská lež. Babo rad, co s tím. (Mj. je důležité si uvědomovat a připomínat, jak těsně spolu Velká řecká lež a Velká ukrajinská lež souvisejí.)

3. Pro nás by mělo být největším poučením to, co se Řecku (přesněji Varoufakisovi) podařilo vyjednat. Totiž to, že předloží, sice v šibeničním termínu (do tří dnů, tj. do 23.2.2015), ale tentokrát ono samo (nikdo mu nebude nic předepisovat) **"prezentací prvního seznamu reformních opatření"** dle svého gusta. To je obrovská příležitost a obrovský precedens. Nedokážu zcela odhadnout, co má Varoufakis a spol. připraveno. Asi nemá úplně prázdné ruce. Pokud se mu alespoň trochu podaří otevřít spor o podobu reformy, bude to nesmírně cenné. Především je to však velká výzva pro nás. Právě teď je čas usilovně na reformách pracovat. Se vši odbornou poctivostí, bez předsudků a ideologizace. Protože právě připravenost v této oblasti je to, co bude rozhodovat.

Co nás asi čeká:

Pondělní řecké návrhy asi nebudou úplně podle mých představ, ale asi je nebude ani možné jen tak snadno smést ze stolu. Budou patrně ostře kontrastovat s těmi návrhy, které vedly ke korumpování řeckých "elit". Tyto elity na dosavadních "úspěšných opatřeních" bohatly jako nikdy v historii.

Euroreprezentace se k těmto návrhům patrně vyjádří odmítavě, ale netroufne si je okamžitě smést se stolu, bude se o nich zase nějakou dobu jednat. To bude další příležitost a další precedens.

Vše nakonec vyústí v odchod Řecka z Eurozóny. Mj. proto má smysl ponechat si v řecké bance pár euro, ta budou na drachnu vyměněna v mnohem výhodnějším (kontrolovaném) kurzu než "cizí" euro. Ale do té doby bude nesmírně užitečné sledovat diskusi o tom, co jsou skutečné reformy, a co nejsou reformy, ale nástroje tunelování shora. A nejen sledovat, ale připraveně do této diskuse vstoupit.

Dodatek:

Abych jen nekibicoval, připojuji několik odkazů:

- Pokud si někdo myslí, že přeháním, když hovořím o "tunelování shora", může se podívat na následující diskusi:

<http://radimvalencik.pise.cz/2068-stojim-si-za-tim-co-rikam-video-v-literarkach.html>

- Především však k možnosti, která se otevírá (coby "startovní okno") prezentací a prokumunikováním skutečných reform v jejich historickém i aktuálním kontextu:

<http://radimvalencik.pise.cz/2080-reformy-20-vychozi-teze-2015.html>

<http://radimvalencik.pise.cz/2082-reformy-21-shrnuti-pro-2015-1-cast.html>

<http://radimvalencik.pise.cz/2083-reformy-22-shrnuti-pro-2015-2-cast.html>

...a další pokračování, která zveřejním v nejbližších dnech.

Ani já, ani další z našeho týmu nemáme patent na rozum. Hlavní je začít, třeba se i pohádat, ale vnímat argumenty a dít a dít v oblasti přípravy skutečných reform. Je nejen nejvyšší čas, ale i mimořádná příležitost. Zdroj: <http://radimvalencik.pise.cz/2087-jak-praska-velka-recka-lez.html>

5. Materiály k diskusi

Princip tzv. profesní invalidity a snížení věkové hranice pro odchod do starobního důchodu u horníků

Jaroslav Šetek

Prodlužování věkové hranice pro odchod do starobního důchodu (65–67 let po roce 2035) je pro hornická povolání nepřijatelné. Chystané legislativní opatření, které má tuto situaci řešit, však může budít pochybnosti, zda nejde o nedovolenou podporu ze strany státu.

Kvůli nízkým cenám uhlí dochází u těžební společnosti Ostravsko-karvinské doly (OKD) k útlumovému programu těžby a s tím souvisejícímu propouštění zaměstnanců. Pro redukcí těchto negativních sociálních dopadů se chystá legislativní opatření pro úpravu nižšího důchodového věku některých horníků o pět let. Vzhledem k tomu, že společnost OKD byla v roce 2004 plně privatizována, může legislativní úprava vzbuzovat pochybnosti o nedovolené podpoře určeným profesím nestátního sektoru ze strany státu.

Preferované důchodové kategorie

V Evropské unii se po roce 2000 jednoznačně ustupuje od preferovaných důchodových kategorií. V České republice tomu již nastalo v roce 1992. Tehdy byla zákonem č. 235/1992 Sb., o zrušení pracovních kategorií a o některých dalších změnách v sociálním zabezpečení, zrušena k 31. prosinci 1992 zařazení do tří pracovních kategorií. Zaměstnaní zařazena do I. a II. pracovní kategorie se označovala jako "zaměstnaní preferovaných kategorií". Podstata preference spočívala v odlišných způsobech výpočtu důchodů, u zaměstnání I. pracovní kategorie též ve stanovení nižší věkové hranice pro vznik nároku na starobní důchod (tzv. zvláštní důchodový věk) oproti obecné věkové hranici. Hornické profese hlubinných dolů byly zařazeny do I. pracovní kategorie. To znamenalo respektování principu tzv. profesní invalidity a přiznání nároku na dřívější odchod do starobního důchodu za zákonem stanovený odpracovaný počet roků v této kategorii.

Potřeba nového legislativního opatření

Se záměrem řešit problém tzv. profesní invalidity u hornických povolání a částečně tak nahradit "zaměstnaní preferovaných kategorií" přišla vláda v roce 2009, a to vydáním nařízením č. 363/2009 Sb., o stanovení důchodového věku a přepočtu starobních důchodů některých horníků, kteří začali vykonávat své zaměstnání před rokem 1993. Podle vyhlášky, která vstoupila v platnost 1. července 2010, se snížil důchodový věk horníků na 55 let věku. Podmínkou pro přiznání zmíněného důchodového věku byla doba zaměstnání v hornictví se stálým pracovištěm pod zemí v hlubinných dolech před 1. lednem 1993 minimálně do 31. prosince 2008. Proto zmíněné legislativní opatření řešilo problematiku tzv. profesní invalidity jen částečně, navíc vůbec ne pro případ propouštění z důvodu útlumu těžby.

Nutno respektovat tzv. profesní invaliditu

V souladu s výše uvedenými legislativními normami mohou odcházet do starobního důchodu dříve jen horníci, kteří byli zaměstnání v hlubinných dolech už před rokem 1993, a ti, kteří nastoupili po roce 1993, by tak museli setrvat v zaměstnání až do zákonem stanovené věkové hranice pro odchod do starobního důchodu, jež se zejména s ekonomickými aspekty prodlužování lidského života (tedy i důchodového věku) zvyšuje, a to na věk 65–67 let po roce 2035.

Podle odborných analýz je jisté, že pro některá povolání včetně hornického je zmíněná věková hranice nepřijatelná. Je to důsledkem rychlejšího opotřebení lidského organismu vlivem fyzické a psychické zátěže,

stresogenních a dalších faktorů. Navíc v ostatních evropských státech bez ohledu na jejich ekonomickou vyspělost jsou věkové hranice hornických profesí pro odchod do důchodu v rozmezí 50–55 let.

Sociální dopady krize v OKD

V souvislosti s krizí OKD hrozí propouštění horníků a následný růst nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji. Pro řešení těchto sociálních problémů se chystá zákon, jehož smyslem je s předstihem řešit sociální dopady na zaměstnance v hornictví zejména ve zmíněném regionu. Zákon, který by měl vstoupit v platnost během příštího roku, snižuje důchodový věk některých horníků o pět let a upravuje zvláštní způsob stanovení procentní výměry starobního důchodu těchto horníků. Podmínkou pro snížení důchodového věku bude odpracování příslušného počtu směn v hlubinných dolech; obecně se bude jednat o 3 300 směn (pro některé specifické případy, jako např. skončení zaměstnání v hornictví z důvodu dosažení nejvyšší přípustné expozice nebo zaměstnání v uranových dolech, bude postačující nižší počet těchto směn).

Závěrečné zhodnocení - kde spatřovat počátek problémů?

Počátek problémů lze spatřovat v rozsáhlých strukturálních změnách české ekonomiky s patřičnými privatizačními tendry významných společností, a to v dimenzích jejich strategických a sociálních pozic při enormní zaměstnanosti v tomto oboru. Tyto změny nebyly provázány patřičnými sociálními programy zejména pro případ útlumu apod. Z pohledu strategického významu pro stát a sociálních aspektů lze pochybovat o opodstatněné efektivnosti privatizace společnosti OKD. Kdyby nadále stát ovládal tuto společnost, potom by jeho realizované výdaje na sociální zabezpečení horníků při dřívějším odchodu do důchodu v rámci útlumového programu nemusely vzbuzovat pochybnosti o nedovolené podpoře státu určeným profesím nestátního sektoru. Nelze vyloučit, že na tyto pochybnosti mohou poukázat i orgány Evropské komise. V případě, že společnost již byla určena k privatizaci, potom privatizační smlouva měla ošetřit závazek nabyvatele k zabezpečení financování sociálních programů při dřívějším odchodu do důchodu z důvodu útlumu těžby a respektování tzv. profesní invalidity za určitý počet odpracovaných let v hornictví.